

Kärdla Kool sai uue õppehoone

1. september algas Kärdla Kooli õpilastel uhiuues koolimajas. Kärdla Kooli direktor Margit Kagadze ütles, et koolimaja pakub uusi võimalusi nii õppimiseks kui õpetamiseks ja lihtsalt koos olemiseks: "Looduslähedased toonid, puidune atmosfäär, hiiukeelsed sõnad, isikupärane kujundus ustel või klaasseintel lisavad hubasust ja omapära. Kõik see kokku loob kodutunde – suunab hoidmaja ja hoolima."

Kagadze sõnul majad üksi ei õpetata, kõige tähtsamad on inimesed, kes selles koolis toimetavad. Seda sõnumit kannab ka Kärdla Kooli luuletus poetess Ave Alavainu sulest – kooli nägu pole see, mis ees, vaid hoopistükkis see, mis kooli sees.

"Õpilased on need, kellele usaldasime koolimaja avamisel lindi lõikamise. Tegemist on noortega, kes on pärjastunud "Hea eeskju" tiitliga. See on tunnustus, mida jagame igal kooliaastal nendele õpilastele, kes on välja valitud oma klassikaaslaste poolt. Nad kannavad oma käitumise ja olemisega kooli kolme põhiväärtust – on sõbralikud, loovad ja õpihimulised," rääkis direktor.

Kagadze tänab kõiki, kelle toetusel on Kärdla saanud uue ja hubase koolimaja: "Meil on põhjust olla rõõmus ja südamest tänulik."

Hiiumaa vallavanem Hergo Tasuja ütles, et ühe õpilase vaates on uue koolihoone valmimine olnud pikk protsess. Kooli ajaloo kõrvaltades mitte nii väga. "Nüüd oleme aga jõudnud sinna, et saab keskenduda kõige olulisemale ehk õppe- ja kasvatustööle. Uus hoone loob kvaliteetseks õppetööks suurepärased eeldused," ütles Tasuja.

Kärdla põhikooli arhitektuurivõistluse võitis

Foto: Károlyn Kivistik

Arhitekt Must büroo projektiga "Asum", mille autoriteks arhitektid Ott Alver, Alvin Järving, Mari Rass, Jõnn Sooniste, Lisett Laurimäe ja Andreas Krigoltoi.

"Uus koolihoone paigutub linnaliselt juba olemasolevate õppehoonete vahele, kuid astub tänava suhtes tugevalt tagasi, paigutudes vaiksise sisehoovi keskele. Visuaalne kohalolu piki tä-

navat kulgevas hoonete rivis on tekitatud õhulise terasraami poolt, millele lisab linnalist mõõdet rippuv valguslambi ning helenduv kooli silt," kirjeldas arhitekt Ott Alver. Ta lisas, et uus väljak tekitab eri õppehoonete esisele avalikule ruumile keskme – Kärdla linnalises skaalas on tekkinud uus sõlmpunkt, kuhu peaväljakult tulla.

Alveri sõnul tõestas hilissuvine jalgutuskäik uue koolihoone ümber, et Kärdla viilkatustega väikehoonete skaala on edukalt kandunud koolihoone suurde kujundisse.

Siksakjas viilkatuste laine mõjub kaasaegselt, kuid suudab piirkonna kontekstiga dialoogi astuda. Katuste all tekib vaheldusrikas rütm tühjuse ja mahulise vahel. Hoovides astub madalam maht kuni keskse hooneosani tagasi – tekib kolmest küljest piiratud väliruum, kuhu pääseb otse klassiruumidest. Hoovid on osaliselt kaetud klaaskatusega, pakudes võimaluse väliruum palju mitmekülgsemalt kasutusele võtta. Haljastus- ning istutuskastid aktiveerivad vaheruumi veelgi, rikastades ja suunates õpilaste tegevust. Samas peab hoovialade täpse funktsiooni fikseerimise asemel suunama seda loovalt kasutama – loodud on ruumilised võimalused, mitte piirangud. Õpilased on palutud klassiruumi hoovi laiendama ning selle endale kaaperdama. Skvottimine – isepäine ruumi kasutusele võtmine – on ainult teretulnud!

Kärdla Kooli uue õppehoone ehitas OÜ Ehitus5ECO. Kogu Kärdla Kooli ehitusprotsess ja sellega kaasnev läks maksma koos käibemaksuga 8,24 miljonit eurot, millest 3,4 miljonit riigi kaasfinantseering Euroopa Liidu regionaalarengu fondist.

Hiiumaa aasta õpetaja 2023 on Agne Ruben

28. augustil tunnustati Käina huvi- ja kultuurikeskuses aset leidnud haridustöötajate kokkusaamisel Hiiumaa õpetajaid ja hariduse toetajaid.

Tänuüritus algas Käina huvi- ja kultuurikeskuse noormeeste Eesti tantsu rühma tantsuga, seejärel tervitati uusi Hiiumaa koolide õpetajaid.

Vallavanem Hergo Tasuja pidas tervituskõne ja koos abivallavanem Liisi Mäeumbaiaga anti üle parimate haridustöötajate tunnustused.

Tänuüritusel esines vokaalansambel Others.

Hiiumaa aasta õpetaja 2023 ja aasta õppeasutuse juhi tunnustuse pälvis Palade lasteaia direktor Agne Ruben. Tänu temale on lasteaed koht, mille eest kõikide selle laste vanemad on hinge- põhjani tänulikud. Kogu Agne olek on südamest sõbralik, toetav ja avatud nii oma töötajate, laste kui ka lapsevanemate suhtes. Igal võimalusel leiab ta aega ise lastega tegeleda ja rühmaõpetajale abiks olla.

Tänu sellele, et Agne kaasab peresid lasteaia- ellu, tunnevad vanemad end omavahel ja lasteaia- aiga tihedalt seotud ühtse kogukonnana.

Aasta lasteaiaõpetaja 2023 on Kersti Lehtsaar. Kersti peab oluliseks, et lasteaiapäev oleks lapse jaoks positiivne ja silmaringi avardav. Ta on usaldusväärne ja teeb oma tööd suure rõõmu ning oskusega. Kersti peab oluliseks laste heaolu ja rühma- õhkkonda, arvestab laste puhul nende erisusi ja lähtub nende vajadustest.

Karina Käär pälvis aasta põhikooli aineõpetaja 2023 tunnustuse. Karina teeb igapäevaselt tööd hariduslike erivajadustega õpilastega. Ta suudab parimal viisil tajuda laste erisusi ja neid arvestades rakendada õpetamisviise, mis toetavad õpilaste arengut.

Aasta klassiõpetaja 2023 on Ruth Alas. Ruth on oma positiivse, uuendusmeelse ellusuhtumise ning loovusega suureks eeskujuks nii oma õpilastele kui ka kolleegidele. Ta on soe ja särav inimene! Ta on õpetaja, kes täiendab end pidevalt ja

Foto: Laur Meldorf

põimib erinevaid õpetamisviise nii, et õpilased on motiveeritud, tahavad õppida ja saavad aru, miks midagi peab õppima. Ruth väärtustab õppimist.

Aasta tugispetsialist 2023 on Kristel Elmi. Kristel on kohusetundlik ning pühendunud eripedagoog, kes oskab leida iga lapseni õige tee. Ta pakub vajalikku tuge ja kaasab lapsed parimal viisil. Tema eripedagoogilistes tundides käib õppimine läbi mängulise tegevuse, ülesanded ja harjutused on valitud iga lapse vajadustest, oskustest ja arengueesmärkidest lähtuvalt. Lapsed lähevad ta juurde alati suure rõõmuga.

Aasta gümnaasiumiõpetaja 2023 on Svetlana Stšastnaja. Õpilased ütlevad: „Tema tundi lähen alati rõõmuga. Ta on õpetaja, kes hoolib õpilastest väga ja tahab alati parimat.“ Svetlana on

hinnatud õpetaja ja kolleeg, kes tänu enda vahetule suhtlemisoskusele leiab vaevata suhtlemiskeele kõigiga, kellega kokku puutub.

Aasta kutseõpetaja 2023 on Ivo Leiaru. Tema töid ja tegemisi iseloomustab üks kindel sõna – kvaliteet. Ivo püüab alati teha kõike kõige paremal moel, andes endast maksimumi. Ta on õpetajatele, valdkonna töömaailmale ning õppekavarühmale hindamatu väärtusega põhiõpetaja.

Aasta hariduse sõber 2023 on Kärdla Kultuurikeskus. Nende poolt korraldatud sündmused annavad võimaluse lõiminguks ja õpilaste enda initsiatiiviks. Eelmisel õppeaastal sai sellest asutusest koolimaja, kui nad pakkusid asenduspin- da, et kooli õppetöö saaks jätkuda. Koostööliselt lei- ti sobivad lahendused.

SÜNDINUD UUED VALLAKODANIKUD

Yoko Uma Lips
Amilia Pielberg

Õnnitleme vanemaid!

Euroopa tuletornide ühenduse asutamisel esindas Eestit Hiiumaa

7. septembril Brüsselis toimunud Euroopa mereriikide ühenduse „European Route of Lighthouses“ asutamisel esindas Eestit Hiiumaa Arenduskeskus. Hiiumaa turismiklastri juht Kristel Üksvärav tegi asutamiskoosolekul ettekande ajaloolise Kõpu tuletorni rollist Hiiumaa külastuskeskkonna kuvandi kujunemisel ning Eesti kogemustest tuletornide kaasamisel turismitegevusse.

Üksvärava sõnul on ettevalmistused tuletornide ühingu asutamiseks kestnud juba ligi poolteist aastat ning Eesti oma 55 tuletorni ning 145 tulepaagiga on Euroopa mereriikide seas väärikalt esindatud. Ühingu asutamisdokumendid allkirjastavad Saksamaa, Norra, Iirimaa, Prantsusmaa, Portugali ja Eesti esindajad. Eesti poolt annab allkirja SA Hiiumaa Arenduskeskuse juhataja Liis Lukas, esindades ühtlasi läbi saarteülese sihtkoha arenduse Saare maakonda ja seega kokku 6 külastajatele avatud tuletorni.

„Euroopa rannikul asuvad tuletornid kujutavad endast erakordset merepärandit. Rahvusvaheline kultuurikoostöö selle võrgustiku säilitamisel, lugude talletamisel ja edasi jutustamisel ning tuletornide rakendamisel turismisihtkohtadena on igati põhjendatud ja jätkusuutlik. Juttu on olnud uue kultuuritee ehk Euroopa tuletornide marsruudi väljaarendamisest ning vastava Euroopa Nõukogu kultuuritee sertifikaadi taotlemisest. Üldistes eesmärkides oleme juba kokku leppinud, asutatava ühingu täpsemad tegevusplaanid kavandatakse sel nädalal Brüsselis,“ selgitas Üksvärav. Tema sõnul on Eestis külastajatele avatud 11 tuletorni ning meie kogemustega tuletornide avamisel külastajatele soovivad tutvuda ka teiste riikide tuletornide haldajad ning turismiedendajad.

„Laulusalmist teame, et igal majakal oma tuli, ehk ainulaadne plinkimise karakteristik, mis on merekaartidel kirjas. Päevasel ajal pidid tuletornid olema kaptenitele äratuntavad omapärase kuju ja värvuse abil, vastavad joonised on samuti merekaartidele lisatud. Seepärast ongi majakad nii erineva arhitektuuriga,“ rääkis Üksvärav. Tema sõnul on suurimaks tuletornidega seonduvaks väljakutseks vastuolu ajalooliste muinsusväärtusega ehitiste säilitamise ning tänapäevase navigatsioonitehnoloogia vajaduste vahel. Kaasaegsed kaugjuhitavad navigatsioonimärgid põhinevad peamiselt raadio- ja satelliitsidel, energiat saadakse päikesepaneelidelt ning valgusallikana kasutatakse LED-lampe. Kogu moodsa tuletornitehnika paigaldamiseks piisab nüüd mobiilmasti moodi metallkonstruktsioonist. „Seetõttu ei ole mitmed ajaloolised tuletornid tänapäeval enam navigatsioonimärkidenä kasutusel. Samas on nende säilitamine kultuuriväärtustena väga oluline,“ ütles Üksvärav.

SA Hiiumaa Arenduskeskus on Hiiumaa valla poolt loodud eesmärgiga toetada Hiiumaa sotsiaalset ja majanduslikku arengut. Hiiumaa Arenduskeskus täidab Hiiumaal maakondliku arendusorganisatsiooni (MARO) kohustusi ja ülesandeid ning kuulub maakondlike arenduskeskuste võrgustikku. Hiiumaa Arenduskeskus koordineerib ja viib ellu Hiiumaa kui sihtkoha turundus- ja arendustegevusi. 2021. aasta kevadel loodi arenduskeskuse juurde Hiiumaa turismiklastri, millel on hetkeksisuga juba ligi 50 liiget.

Kõpu tuletorn – vanuselt kolmas töötav tuletorn maailmas. Foto: Ivo Panasjuk

Vallavalitsuse istungitelt

○ Tunnustati valla tänukirjaga aasta õpetaja konkursi kategooriate võitjaid ja konkursi "Hiiumaa aasta õpetaja 2023" võitjat: Kersti Lehtsaar aasta lasteaiaõpetaja 2023; Ruth Alas aasta klassiõpetaja 2023; Karina Käär aasta põhikooli aineõpetaja 2023; Svetlana Stšastnaja aasta gümnaasiumiõpetaja 2023; Ivo Leiaru aasta kutseõpetaja 2023; Kristel Elmi aasta tugispetsialist 2023; Agne Ruben aasta õppeasutuse juht 2023, Hiiumaa aasta õpetaja 2023; Kärkla Kultuurikeskus aasta hariduse sõber 2023.

○ Määrati ühekordne rahaline preemia Hiiumaa aasta õpetajale 2023: Agne Ruben 500 eurot.

○ Vabastati Milvi Soodla 31. augustil 2023 Kärkla Turg juhataja ametikohalt.

○ Otsustati toetada volikogu eelarve- ja majanduskomisjoni ettepanekut eelnõusse „Toetuse andmine sihtasutusele Utopia Nr 9 projekti „Viscosa Kultuuritehase I etapp“ elluviimiseks“ ja lisada toetuslepingusse tingimus, et vald tasub proportsionaalselt riigi poolt antud toetuse määraga.

○ Otsustati suurendada Käina Lasteaia Tirtspõnni lasteaiaühmades laste arvu: lasteaiaühmas Sipsakad kuni 22 lapseni; lasteaiaühmas Virripaid kuni 22 lapseni.

○ Moodustati kaasava eelarve rakendamiseks esitatud ettepanekute hindamiseks komisjon koosseisus Hergo Tasuja – komisjoni esimees; Liili Eller; Omar Jõpiselg; Tiit Reha; Niels-Peter Rattiste; Aivar Viidik; Inge Elissaar; Heidi Siirus.

○ Anti kuus avaliku ürituse luba.

○ Kiideti heaks 11 hajaasutuse programmi aruannet.

○ Otsustati tagada eluruumid kahele isikule Hellamaa Perekeskuse sotsiaalmajas.

○ Otsustati vabastada korraldatud jäätmeveoga liitumisest üks jäätmevaldaja Kõrgessaare osavallas.

○ Otsustati võõrandada elektroonilise enampakkumise korras Kasari külas asuv Mari kinnistu. Määrata kinnistu võõrandamise alghinnaks 18 000 eurot.

○ Anti luba Hiiumaa Spordile korraldada avatud hankemenetluses riigihange „Paluküla terviseraja olme- ja teenindushoone ehitamine koos põhiprojekti koostamisega“. Riigihanke eeldatav maksumus ilma käibemaksuta on 600 000 eurot. Edukaks tunnistatakse majanduslikult soodsaim pakkumus riigihanke alusdokumentides toodud hindamiskriteeriumide alusel.

○ Tunnistati riigihankes „Hakkepuidu ostmine Vabaajakeskus Tuuletorn katlamajale“ edukaks pakkuja HMPK OÜ pakkumus nr 448118 kui hindamise kriteeriumide kohaselt majanduslikult soodsaim pakkumus, milles hakkepuidu MWh hind ilma käibemaksuta on 39,00 eurot.

○ Anti nõusolek Hiiumaa Vallavalitsusele sõlmida leping Osahinguga Väino ja KO generaatori ühendamiseks vajalike elektritööde tegemiseks. Leping maksumus ilma käi-

bemaksuta on 21 260,00 eurot.

○ Anti nõusolek Hiiumaa Vallavalitsusele sõlmida leping Toomas Remmelkoor Harju Talu FIE-ga Suuremõisa küla Katlamaja kinnistu tasuta kasutamiseks koos selle paikneva hoone ja rajatistega, et korraldada Suuremõisa küla kaugkütttega varustamist alates 01.10.2023.

○ Käina Koolile anti nõusolek sõlmida leping Kitman Thulema AS-iga Käina Koolile arvutiklassi mööbli (24 lauda ja 24 tooli) ning kahe reguleeritava kõrgusega õpetajalaua soetamiseks summas 6875,10 eurot, millele lisandub käibemaks.

○ Anti nõusolek Hiiumaa Vallavalitsusele sõlmida leping Melker Baltik OÜ-ga 33 kW diiselmootoriga generaatori haagiselt soetamiseks. Leping maksumus ilma käibemaksuta on 14 337 eurot.

○ Anti nõusolek Pühalepa Osavalla Valitsusele sõlmida leping osaühinguga Wattampex Pühalepa Vaba Aja Keskuse laevalgustite vahetuse teostamiseks. Tööde maksumus ilma käibemaksuta on 7320,00 eurot.

○ Hiiumaa Spordile anti luba sõlmida leping MHL-Snow OÜ-ga Paluküla Terviserajale torukahuri soetamiseks. Torukahuri hind ilma käibemaksuta 9650,00 eurot.

○ Anti nõusolek Hiiumaa Spordile sõlmida leping Cycleshapes OÜ-ga Paluküla terviseraja maastikuratta voograja ja oskusraja ehitamiseks. Leping maksumus ilma käibemaksuta on 29830,00 eurot.

○ Otsustati anda nõusolek Käina Osavalla Valitsusele sõlmida leping ühispakkumuse teinud Pyramid Consult OÜ-ga ja OÜ-ga Gravitats Consult Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse hoones pakutavate teenuste kvaliteedi ning kättesaadavuse arendamise ja laiendamise ning alternatiivsete lahenduste analüüsi koostamiseks. Teenuse maksumus ilma käibemaksuta on 7654,00 eurot.

○ Anti Kärkla Osavalla Valitsusele luba sõlmida leping AB Artes Terrae OÜ-ga Kärkla linna lasteaia detailplaneeringu koostamiseks. Töö maksumus ilma käibemaksuta on 13 000 eurot. Hinnale lisandub käibemaks.

○ Anti nõusolek Käina Osavalla Valitsusele sõlmida leping Tarfiks OÜ-ga Käina alevikus Sõpruse põik 1-14 asuva korteri vannitoa kohandamiseks puudega isikule. Teenuse maksumus ilma käibemaksuta on 5430,00 eurot.

○ Anti nõusolek Käina Osavalla Valitsusele sõlmida leping ROADLER OÜ-ga Käina alevikus Lahe tänava ja Põllu tänava lõikude taastusremondiks. Teenuse maksumus ilma käibemaksuta on 25 832,50 eurot.

○ Otsustati rahuldada vaie osaliselt ja tunnustada kehtetuks Kõrgessaare Osavalla Valitsuse 20.06.2023 ettekirjutus osas, milles see kohustab osaühingut PSYCHO teisel alal Surfi maaüksuselt väljaspool Põhja-Ristna detailplaneeringuga määratud hoonestusala paiknevad aiamajad.

○ Otsustati mitte anda eelarverealt 08109 Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Käina Martini Kogudusele projektitoetust taotluses "Käina kiriku varemete parendamine" toodud projekti elluviimiseks.

○ Keelduti ehitusteatisel alusel „puhkehoonete“ ehitamise lubamisest Kärkla sadamas Sadama tn 30 kinnistule.

○ Volitati Toomas Vikerpuur taotlenu katastripidajalt maakorraldustoimingute tingimusi. Maakorraldustoimingute tingimused taotletakse Hiiumaa vallas Kärkla linnas asuva Tormi 2a jagamiseks kaheks katastriüksuseks.

○ Kehtestati Kiduspe külas asuva Saviaugu maaüksuse detailplaneering.

○ Kehtestati Tiharu külas asuva Käbiokka maaüksuse detailplaneering.

○ Anti projekteerimistingimused Jausa külas Jaagu kinnistul asuva abihoone asemele uue abihoone projekteerimiseks.

○ Anti projekteerimistingimused Jausa külas asuvale Lauda kinnistule laohoone projekteerimiseks kinnistul asuva veiselauda varemete asukohale.

○ Otsustati anda projekteerimistingimused Linnumäe külas Linnumäe tee 17 KÜ olemasoleva abihoone laiendamiseks üle 33%.

○ Väljastati projekteerimistingimused Mardihansu külas asuvale Tagapere maaüksusele olemasoleva hoonestuse vahele lambalauda püstitamiseks.

○ Määrati Heiste külas asuva Peetri katastriüksuse uueks lähiaadressiks Maanuse.

○ Otsustati määrata Leisu külas asuva Rea katastriüksuse uueks lähiaadressiks Palmi.

○ Muudeti Koidma külas asuvate Angervaksa ja Kooriku katastriüksuste vahelisi piire. Moodustati piiride muutmisel tekkivad katastriüksused ning määrati katastriüksustele lähiaadressid ja sihtotstarbed järgnevalt: Lähiaadress Angervaksa, sihtotstarve elamumaa 100%; Lähiaadress Kooriku, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Otsustati muuta Puski külas asuvate Kubjamaa ja Uuejaagu katastriüksuste vahelisi piire. Piiride muutmisel moodustada tekkivad katastriüksused ning määrata katastriüksustele lähiaadressid ja sihtotstarbed järgnevalt: Lähiaadress Kubjamaa, sihtotstarve elamumaa 100%; Lähiaadress Uuejaagu, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Otsustati muuta Emmaste-Kurisu külas asuvate Vähepere, Nurme, Matse ja Matsenurga kinnistute vahelist piiri. Kinnitati piiride muutmise tulemusena tekkivate katastriüksuste piirid ning määrati lähiaadressid ja sihtotstarbed järgnevalt: Lähiaadress Vähepere, sihtotstarve elamumaa 100%; Lähiaadress Matse, sihtotstarve elamumaa 100%.

○ Otsustati muuta Puliste külas asuvate Rannaääre ja Merelaine kinnisasjade vahelist piiri. Moodustada

piiride muutmisel tekkivad katastriüksused ning määrata katastriüksustele lähiaadressid ja sihtotstarbed: Lähiaadress Rannaääre, sihtotstarve elamumaa 100%; Lähiaadress Merelaine, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Otsustati muuta Valgu külas asuvate Kaevusauna, Maantee ja Nurga kinnistute vahelist piiri. Kinnitati piiride muutmise tulemusena tekkivate katastriüksuste piirid ning määrati lähiaadressid ja sihtotstarbed: Lähiaadress Kaevusauna, sihtotstarve maatulundusmaa 100%; Lähiaadress Maantee, sihtotstarve maatulundusmaa 100%; Lähiaadress Nurga, sihtotstarve elamumaa 100%.

○ Otsustati anda nõusolek Hiiumaa vallas Poama külas Kase kinnisasja jagamiseks. Määrati jagamise tulemusel moodustatavate katastriüksuste lähiaadressid ja sihtotstarbed järgnevalt: Lähiaadress Kasemetsa, sihtotstarve maatulundusmaa 100%; Lähiaadress Kaselaane, sihtotstarve maatulundusmaa 100%; Lähiaadress Metsääre, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Anti nõusolek Villamaa külas Simuna kinnisasja jagamiseks. Määrati jagamise tulemusel moodustatavate katastriüksuste lähiaadressid ja sihtotstarbed: Lähiaadress Mona, sihtotstarve maatulundusmaa 100%; Lähiaadress Simuna, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Seati isiklik kasutusõigus Elektrilevi OÜ kasuks Paope külas asuvale Hiiumaa valla omandis olevale kinnistule ning määrati isikliku kasutusõiguse seadmise tingimused.

○ Seati isiklik kasutusõigus Elektrilevi OÜ kasuks Emmaste-Kurisu külas asuvale Hiiumaa valla omandis olevale kinnisasjale ning määrati isikliku kasutusõiguse seadmise tingimused.

○ Seati Hiiumaa valla kasuks isiklik kasutusõigus tehnovõrgu ja -rajatise ehitamise ja talumise eesmärgil Eesti Vabariigi omandis, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisel ning Transpordiameti valduses olevale Hiiumaa vallas Käina alevikus riigitee nr 83 Suuremõisa-Käina-Emmaste kinnisasja osadele.

○ Algatati Kaleste külas Mäekolli kinnisasjal asuva eratee avalikuks kasutamiseks määramise menetlus. Seati Hiiumaa valla kasuks isiklik kasutusõigus kinnisasjale avaliku kasutamise tagamiseks.

○ Algatati Tammistu külas Alliku kinnisasjal asuva eratee avalikuks kasutamiseks määramise menetlus. Seati Hiiumaa valla kasuks isiklik kasutusõigus kinnisasjale avaliku kasutamise tagamiseks.

○ Algatati Pihla külas Reigi pastoraadi kinnisasjal asuva eratee avalikuks kasutamiseks määramise

menetlus.

○ Seati sundvaldus Tagukülas asuvatele Tagalautri ühendustee ja Tagalautri tee kinnistutele. Sundvaldus seatakse tähtajatult Enefit Connect OÜ kasuks projekteeritud passiivse elektroonilise side mikrotorustiku ja liitumispunkti rajamiseks, omandamiseks ning majandamiseks (remontimine, hooldamine). Sundvalduse ala pindala Tagalautri ühendustee kinnistul on 73 m² ja Tagalautri tee kinnistul on 190 m².

○ Seati sundvaldus Pärnselja külas asuvale Sveni kinnistule. Sundvaldus seatakse tähtajatult Elektrilevi OÜ kasuks projekteeritud 0,4 kV pingega maakaabelliini, 0,4 kV pingega õhuliini ja mast-alajaama rajamiseks, omamiseks ning majandamiseks (remontimine, hooldamine). Sundvalduse ala pindala on 521 m².

○ Otsustati seada sundvaldus Tagukülas asuvale Kärna kinnistule. Sundvaldus seatakse tähtajatult Enefit Connect OÜ kasuks projekteeritud passiivse elektroonilise side mikrotorustiku ja liitumispunkti de rajamiseks, omamiseks ning majandamiseks (remontimine, hooldamine). Sundvalduse ala pindala on Kärna kinnistul 116 m².

○ Otsustati seada sundvaldus Tagukülas asuvatele Eskola, Kanepiaia, Vahe kinnistutele. Sundvaldus seatakse Enefit Connect OÜ kasuks projekteeritud passiivse elektroonilise side mikrotorustiku ja liitumispunktide rajamiseks, omamiseks ning majandamiseks (remontimine, hooldamine). Sundvalduse ala pindala on Eskola kinnistul 105 m², Kanepiaia kinnistu 180 m² ja Vahe kinnistul 303 m².

○ Otsustati seada sundvaldus Eskikülas asuvatele Hiiu, Miku, Kõrtsi, Remmelga ja Ristitee kinnistutele. Sundvaldus seatakse tähtajatult Enefit Connect OÜ kasuks projekteeritud passiivse elektroonilise side mikrotorustiku ja liitumispunktide rajamiseks, omamiseks ning majandamiseks (remontimine, hooldamine). Sundvalduse ala pindala on Hiiu kinnistul 54 m², Miku kinnistul 476 m², Kõrtsi kinnistul 298 m², Remmelga kinnistul 167 m² ja Ristitee kinnistul 248 m².

○ Seati sundvaldus Sakla külas asuvale Mäe kinnisasjale. Sundvaldus seatakse tähtajatult Elektrilevi OÜ kasuks uue 10 kV pingega elektri- maakaabelliini rajamiseks, omamiseks ja majandamiseks (remontimine, hooldamine). Sundvalduse ala pindala on ligikaudu 47 m².

○ Otsustati anda FIE Jaanus Jesminile tähtajatu sõidukikaart MERCEDES-BENZ VITO 115 CDI registreerimismärgiga 500 BVX kasutamiseks taksoveoteenuse osutamisel taksoveola nr TVL003656 alusel.

○ Otsustati anda Valdo Koorele teenindajakaart taksoveoteenuse osutamiseks kuni 01.09.2028.

Foto: Laura Uibopuu

Püsimetsa koolitusreis Soome

Üldplaneeringu ja muude metsi puudutavate küsimuste esilekerkimisel tegime kevadel ühel koosolekul kokkuleppe RMK ja ELFi esindajatega, et läheme uurime Soomest, kuidas rakendatakse püsimetsanduse võtteid metsamajandamisel.

Otsisime välja 2 püsimetsaga tegelevat ettevõtet. Soelale jäid Metsähallitus, mis on riigi omanduses olev ettevõtte ja mille hallata on Soome enamik kaitsealasid ning ülesandeks varustada metsatööstust materjaliga. Teiseks Inno for Finland, mis on Soome metsateenuste ettevõtte. Lisaks külastasime Soome loodusressursi de instituudi (LUKE) katseala.

Eelkõige külastasime metsi, kus viiakse püsimetsanduse võtteid sisse täiskasvanud metsa aladel. Püsimetsandus on Soomes kompleks alla poolehektarilistest häiludest, nende kõrval tugevalt harvendatud aladest ja harvendamata aladest.

Päris üks-ühele pole võimalik Soome mudelit Eestis üle võtta. Meie seadusandlustes on piisavalt suured erinevused. Peamine takistus mingi ala püsimetsana majandamiseks on Eesti met saseaduse liigne keskendumine raiejärgsetele normatiividele ja uuendamise võtete rakenda mise kohustusele. Et saavutada mingil alal püsimetsandus (alal on pidevalt noori, keskealisi ja vanu erinevate puuliikide puid), on vaja mõelda seadusandluses sellist lahendust võimaldava (te) raie (te) ja püsimetsa loomiseks vajaliku metsa

teatise esitamise võimaluse tekitamisele. LUKE, Metsähallituse ja Inno fori kogemu sel on erinevate raievõtete paigutamine metsa alale püsimetsanduse tegemiseks võimalik põhi mõtteliselt igasugusel pinnasel kasvavas metsas. Piisava suurusega lagedad alad (häilud) kombi natsioonis tugeva harvendamisega loodusliku uuenduse tekke soodustamiseks annavad või maluse uute puude kasvuks ilma metsa kunst likule uuendamisele kulutusi tegemata. Põhilised Soome püsimetsanduse printsiibid:

- püsimetsana (PM) majandatakse avalikku sele hoomatava suurusega, looduslike piiri dega eraldatavat metsaala;
- PM alal ei tohi kasvavate puude rinnaspind ala langeda alla 12m²/ha ja lagedate häilude suurus ei tohi ületada 0,3 ha ning lagedaid häile ei tohi alal olla rohkem kui 25% uuen damiseks sobivatest puistutest;
- PM alal harvendamise eesmärk on loodusli ku uuenduse tekke soodustamine (raiutakse välja 35–60% puistu tagavarast);
- PM alal peab olema igal ajahetkel uuenemi sel olevaid häile, tugevalt harvendatud osi ja harvendamata metsatukki;
- raiete perioodilisus PM alal on 15–30 aastat. Järgmise raievõtte aja otsustab metsakasvata ja lähtuvalt looduses tekkinud situatsioonist;
- raiutavate alade paigutus on äärmiselt suurt loomingulisust ja head ettevalmistust ning metsa ning metsa ja puude kasvamise tund

mist eeldav tegevus. Selles osas seadusand lus ettekirjutusi ei tee. Uute puude kasvatamiseks PM alal kulutusi ei tehta, st metsas ei tehta maapinna ettevalmista mist ega istutata puutaimi; minimaalsel määral reguleeritakse loodusliku uuenemise käigus kas vama hakanud puid, et saavutada nõnda tulevi kumetsa soovitud liigiline koosseis ja struktuur. Konkreetsetest plaanidest, mis seotud Hiiu maaga, oli juttu kahes võtmes. Teha näidisala RMK kõrgendatud huviga alal n-õ KAH alal. Hästi vaadeldavaks saab pidada Kärddla KAH ala. Sel lekohast otsust veel pole. Samuti käis läbi, et kehti va seadusandluse alusel on eksperimentaal alal võimalik Soome püsimetsanduse kontsept siooni katsetada looduskaitsealal, mille kaitse eeskiri lubab sihtkaitse- või piiranguvööndis metsakoosluste kujundamist vastavalt kaitse eesmärgile. Näiteks Tihu looduskaitseala kait se-eesmärk on metsakoosluste tüübi säilitami ne ja elustiku mitmekesisuse ning maastikuil me säilitamine ja seal oleks võimalik seda teha kujundusraie nime all. Lõpetuseks. Ühine seisukoht jäi, et moodus tatakse töögrupp, kes teeb konkreetsed ettepa nekud seadusemuudatusteks.

ÜLLAR LAID
Hiiumaa valla abivallavanem

Parvlaevaühendus mandriga

Hiiumaalt Heltermaa sadamast mandri poole, Rohuküla sadamasse viivad jätkuvalt parvlaevad Tiiu ja Leiger, mis mahutavad 700 reisijat ja 150 sõidukit. Selle aasta 8 kuuga on olnud 497 891 reisijat ja üle veetud 221 378 sõidukit. Eelmisel aastal oli sama ajaga reisijaid 479 974 ja sõidukeid 218 758.

LIINIBUSSIGA REISIMINE

Rohukülast Haapsallu ja tagasi saab ka kau gliiniga, kui liigute Heltermaalt 8.30 ja 17.30 ning Rohukülast 10 ja 19 väljuva parvlaeva ga. Haapsalus on kaugliini peatus Raudtee tänaval jaamahoonepoolisel küljel. Kaugliini bussiga saarele tulles ja saarelt lahkudes sisaldub laevapilet 2 euronas bus sipileti hinnas, sõltumata sissekirjutusest. Kui ostate pileti vaid sadamasse, kust lähete laevale, tuleb bussist enne kassasid lahkuda. Sadamakassast kaugliinide bussipileteid ei müüda, need tuleb soetada bussijuhilt, bus sifirma veebilehtedelt www.gobus.ee/osta-pilet/ või müügikeskkonnast www.tpilet.ee.

Mandrilt saabuvate ja kõigi maakonnasi sestel liinide peatus on Heltermaa sadamas sadamahoone vastas merepoolisel küljel. Mand rile suunduvad kaugliinid peatuvad sadama hoone ees pealelaadimise rajal. Rohuküla sadamast Haapsallu ja tagasi saab ka Läänemaa maakonnaliinidega. Tasuline nõudeliin 1a sõidab Haapsalu bussijaama ja Rohuküla vahel Iga päev, kui on ette tellitud, vastavalt allolevale sõidu plaanile.

IGA PÄEV	Haapsalu bussijaam	Rohuküla sadam	Rohuküla sadam	Haapsalu bussijaam
	6:10	6:19	6:20	6:28
	7:50	7:59	8:00	8:38
	11:10	11:19	11:25	11:33
	12:40	12:49	12:55	13:03
	17:10	17:19	17:25	17:33
	20:00	20:09	20:25	20:33

Sõidusoovist tuleb hiljemalt sõidule eel neva päeva kl 18-ks teada anda telefonil 612 0063. Pilet maksab 2 eurot, tasuda saab su larahas või sõidukaardiga. Pangakaardiga maksta ei saa. Bussipeatus asub Haapsalu raudteejaama lähedal Jaama tn alguses. Liini sõidab MK Reis-X OÜ. Rohkem infot Hiiumaa ja mandri vahelise transpordi kohta valla kodulehel vald.hiiumaa.ee/transport. Lennu- ja bussitranspor di infot loe leheküljelt 6.

Detailplaneeringud

Orjaku küla Ristiku maaüksuse detailplaneeringu kehtestamine

Hiiumaa Vallavolikogu 17.08.2023 otsusega nr 146 keh testati Orjaku küla Ristiku maaüksuse detailplaneering (DAGOpen OÜ töö nr 22-06). Planeeringuala suurus on 2,15 ha, mis hõlmab Orjaku külas asuvat Ristiku maa üksust (katastritunnus 20501:001:1458).

Detailplaneeringu eesmärgiks on määrata Ristiku maaüksusele hoonestusala ja ehitusõigus üksikelamu ja elamu abihoonete püstitamiseks. Detailplaneerin guga muudetakse Käina valla osa, Kassari saare üld planeeringut, vähendades ranna ja ehituskeeluvööndi ulatust Ristiku maaüksusel.

Ristiku detailplaneeringuga ja Hiiumaa Vallavoli kogu otsusega saab tutvuda Hiiumaa valla veebilehel: valdkonnad – ehitus ja planeerimine – detailplaneerin gud – detailplaneeringute kehtestamine.

Kiduspe küla Saviaugu maaüksuse detailplaneeringu kehtestamine

Hiiumaa Vallavalitsuse 30.08.2023 korraldusega nr 499 kehtestati Kiduspe küla Saviaugu maaüksuse (katastri tunnus 39201:001:0297) detailplaneering (Dagopen Ar hitektuuribüroo töö nr 23-03).

Planeeringu eesmärk on Saviaugu maaüksusel ehi tusõiguse määramine üksikelamu ja kuni 3 abihoone püstitamiseks, teede ning liikluskorralduse põhimõtete planeerimine, tehnovõrkude ja -rajatiste paigutuse mää ramine, servituutide ja kitsenduste vajaduse määrami ne, arhitektuursete tingimuste määramine hoonetele.

Kehtestamise korralduse ja planeeringuga on võima lik tutvuda töö ajal Kõrgessaare Osavalla Vallavalitsuses (Kõpu tee 8, Kõrgessaare) ja valla veebilehel.

Tiharu külas asuva Käbiokka maaüksuse detailplaneeringu kehtestamine

Hiiumaa Vallavalitsuse 05.09.2023 korraldusega nr 509 kehtestati Tiharu külas asuva Käbiokka maaüksuse (ka stritunnus 39201:001:0189) detailplaneering (Dagopen Ar hitektuuribüroo töö nr 23-16).

Planeeringu eesmärk on Käbiokka maaüksusel ehi tusõiguse määramine üksikelamu ja abihoonete püsti tamiseks, teede ning liikluskorralduse põhimõtete pla neerimine, tehnovõrkude ja -rajatiste paigutuse mää ramine, servituutide ja kitsenduste vajaduse määrami ne, arhitektuursete tingimuste määramine hoonetele.

Kehtestamise korralduse ja planeeringuga on võima lik tutvuda töö ajal Kõrgessaare Osavalla Vallavalitsuses (Kõpu tee 8, Kõrgessaare) ja valla veebilehel.

Hausma küla Lennuki kinnistu detailplaneeringu kehtestamine

Hiiumaa Vallavolikogu 17.08.2023 otsusega nr 144 keh testati Hiiumaa valla Hausma külas asuva Lennuki kin nistu detailplaneering (DAGOpen OÜ töö nr 22-08). Pla neering näeb ette katastriüksuse jagamise neljaks ela mukrundiks suurusega 1,00-1,12 ha ja igale krundile hoonestusala määramise kuni 4 hoone (1 üksikelamu ja 3 kõrvalhoonet) püstitamiseks maksimaalse ehti sealuse pinnaga 500 m² koos olulisemate arhitektuuri nõuetega ja tehnovõrkude lahendusega. Detailplaneer inguga muudetakse osaliselt Pühalepa valla keskosa üldplaneeringut muutes osaliselt ehituskeeluvööndi piiri vastavalt põhiplaani joonisele. Otsusega saab tut vuda Hiiumaa valla veebilehel.

Linumäe küla Kase kinnistu detailplaneeringu KSH algatamata jätmise

Hiiumaa Vallavolikogu 17.08.2023 otsusega nr 145 ot sustati jätkata Linumäe külas Kase (katastritunnus 20501:001:0877, pindala 3106 m², sihtotstarve elamumaa) kinnistu detailplaneeringu koostamist üldplaneerin gut muutva detailplaneeringuna ning jäeti algatamata keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Detailplaneeringu koostamise eesmärk on muu ta Pühalepa valla osa Suuresadama-Kärddla piirkonna üldplaneeringut muutes Kase katastriüksuse osas pe re- ja ridaelamumaa korterelamu maa-alaks, määrata ehitusõigus korterelamu rajamiseks. Planeeringuala suurus on 3106 m². Koostatud eelhinnangu kohaselt ei kaasne detailplaneeringu elluviimisega olulist negatiiv set keskkonnamõju, kuna kavandatud tegevus ei ületa eeldatavalt tegevuskoha keskkonnataluvust, sellel puu dub oluline kumulatiivne mõju, see ei sea ohtu inime se tervist, kultuuripärandit ega vara. Keskkonnaamet on 23.05.2023 kirjas asunud seisukohale, et planeerita va tegevusega ei kaasne eeldatavalt olulist keskkonna mõju ning keskkonnamõju strateegiline hindamine ei ole vajalik. Rahandusministeerium on 02.06.2023 sei sukohal, et looduskeskkonnale avalduvate mõjude hin damine ei ole asjakohane.

Detailplaneeringu koostamise korraldaja on Püha lepa Osavalla Valitsus (aadress Tempa küla, Hiiumaa vald, 92348) ja kehtestaja Hiiumaa Vallavolikogu (aad ress Keskväljak 5a, Kärddla, Hiiumaa vald, 92413).

Otsusega saab tutvuda tööajal Pühalepa Osavalla Valitsuses aadressiga Vallamaja, Tempa küla, Hiiumaa vald ja Hiiumaa valla veebilehel.

Astu samm oma

„Hiiumaa liigub“ liikumissarja raames septembris kaks etappi!

Liikumissari "Hiiumaa liigub 2023" kutsub hiidlasi liikuma. Osale vähemalt kuuel etapil, et osaleda loosiauhindade loosis. Kõikide vahel, kes osalevad vähemalt kaheksal etapil, läheb loosi peaauphind Kerttu Spordi kinkekaart väärtusega 750 eurot.

Oktoobrikuus on võimalus sarjast osa võtta nii 7. oktoobril toimival Emmaste öösõidul kui 8. oktoobril toimival Paluküla rattasõidul. Rohkem infot aerobike.ee/hiiumaa/2023.

Sarja meespea:

- "Hiiumaa liigub 2023" on liikumissari, mis pakub võimalust nautida liikumist ja harrastada sportlikku eluviisi. Tähtis pole võit, vaid osavõtt!
- Etappidele on oodatud osalejad igas vanuses!
- Liikumissarja etapid toimuvad igas Hiiumaa osavallas.
- Liikuma tule ainult täiesti tervena, järgides kehtivaid nõudeid!
- Etappidest osavõtt toimub iga osaleja enda vastutusel. Osaleja valib liikumiskiiruse vastavalt oma võimetele ja tervislikule seisundile.
- Üldkasutatavatel teedel ja tänavatel liigeldes on kohustuslik järgida liikluseeskirju ning arvestada ka teiste liiklejatega.
- Liikumissarja info avaldatakse liikumissarja veebilehel www.vald.hiiumaa.ee/hiiumaaliigub, Hiiumaa valla ja Hiiumaa Sport Facebooki lehe kaudu ning Hiiumaa Teatajas. Sarja etappide konkreetne info on vastava etapi korraldaja veebilehel.
- Etappide galerii laetakse üles liikumissarja veebilehele.
- Igal etapil registreerivad korraldajad kõik osalejad. Loosiauhindade loosis osalemiseks on osalejal kohustus jagada etapi korraldajaga enda isiku- ja kontaktandmeid.
- Sarja korraldustoimkond jätab endale õiguse muuta üldjuhendit, lähtudes võimalikest muudatustest etappide toimumisasjas või toimiskohas.
- Üldjuhendis käsitlemata küsimused lahendab sarja korraldustoimkond.

Krooniliste haigustega patsientide järjepideva jälgimise olulisusest

Sel aastal täidab kõrgemad kvaliteedinõuded Eesti perearstidest rekordarv praksiseid, üle 130. Täpsemad arvud ja perearstid avalikustatakse Eesti Perearstide Seltsi aastakonverentsil 29. septembril Viljandis. Krooniliste haigete järjepidev jälgimine ja ravi on aga teoksil veel enamates perearstikeskustes. **Mida tähendab krooniliste haigustega patsientide järjepidev jälgimine.** Juba ammu ei tegele perearstiabi vaid tulekahjude kustutamisega ehk patsientide seisunditega, mis sunnib pöörduma arsti poole, kuna on juba halb olla. **Väga paljud haigused ja nende tüsistused on ennetatavad.**

Paljud haigused lihtsasti ennetatavad Mida vanemaks jäävad inimesed, seda rohkem lisandub tõenäoliselt haigusi, seega eelkõige on tulipunktis patsiendid alates keskeast. Kui suguvõsas on teada juhtumeid südamelihase infarktist, kõrge vererõhust, suhkruhaigusest, vähkkasvajatest ja muudest pärilikest haigustest, siis seda varem tuleb olla valvel, et kas samad haigused ei ilmne ka meie patsiendil. **Paljud haigused on lihtsasti ennetatavad, tuleb vaid järgida tervislikku elustiili.** Isegi kui on pärilikult eelsoodumus haigestuda, siis elades tervislikult (ei suitseta, ei liialda alkoholiga, tervislikult toituda ja piisavalt liikuda) ei avaldugi kroonilised haigused või kulgevad leebemalt. Oluline on ka regulaarselt vajalike ravimite tarvitamine, mida õpetatud arstid on välja kirjutanud, järgides ravijuhiseid. Paljud ravimid on pigem ennetava eesmärgiga ordineeritud, sest tüsistusi on juba palju keerulisem ravida. Näiteks kõrge vererõhku on võimalik ravimitega hoida normi piirides mõne tabletiga. Samas kui kõrge vererõhk on tekitanud organismis tüsistusi (südamelihase infarkt, südame puudulikkus, rütmihäired jne), siis on vaja võtta peotäis ravimeid ja inimese enesetunne ei pruugi olla ikkagi hea. Tänu taoliste ennetusmeetmetele on eestlaste eluiga ja kvaliteetsemad eluaastad viimastel aastatel tõusnud. Iikka tundub, et ega sellised halvad haigestumised ei ohusta mind, vaid teisi, ja patsiendid ei oska ilma heade nõuanneteta õigeid otsuseid teha.

Perearstide kvaliteedisüsteem Perearsti meeskonnas töötavad meditsiini õppinud spetsialistid, kelle töö sisuks on üles leida vastavad seisundid, nõustada ja ravida. Patsiendi tervis on täpselt nii hea, kui pädev on tema perearst. Lisaks on oluline, kui palju ise panustatakse oma tervisesse. Alates 2006. aastast on Eesti Haigekassa koos Eesti Perearstide Seltsiga arendanud perearstide kvaliteedisüsteemi. Patsiendid on hoitud nende perearstide nimistutes, kes täidavad neid kvaliteedi nõudeid.

teemi. Patsiendid on hoitud nende perearstide nimistutes, kes täidavad neid kvaliteedi nõudeid.

Regulaarne kontroll vähemalt kord aastas

Kõige enam levinud kroonilised haigused: suhkruhaigus, kõrgvererõhutõbi, kilpnäärme alatalitus, läbipõetud südamelihase infarkt vajavad regulaarselt kontrolli vähemalt kord aastas.

Väga olulised on vere näitajad, mille alusel saab arst vaadata, kas ravi on piisav või näitajad on normist väljas ja vajalik on ravi tõhustada. Analüüsides sihtväärtused on väga individuaalsed. Näiteks kolesterooli analüüsides hindame eelkõige halva kolesterooli (LDL) väärtust, mis tervel noorel inimesel võib olla 3 ringis, aga infarkti läbi teinud patsiendil peab olema mitte üle 1,4. Et sellist väärtust saavutada, on väga oluline tervislik toitumine, kuid paraku ainult toitumisega seda korda ei saa. Vajalikud on kindlasti kolesterooli alandavad ravimid. Inimeses peab olema kõik paigas, et ennetada tüsistusi.

Vererõhku saame hoida kontrolli all ravimitega. Veresuhkru ohjamiseks on tänapäeval olemas väga head ravimid, aga need ei toimi piisavalt, kui patsient liialdab magusaga, on ülekaalus ega liigu piisavalt.

Suitsetamine ränk tervise laastaja

Väga ränk tervise laastaja on suitsetamine, olles riskiteguriks sadadele haigustele, nende seas gangreeni ja vähkkasvajate tekkele. Oleme õpetatud motiveerivalt patsiente nõustama. **Tänapäeval ei halvustata inimeste valikuid ja haigusi, vaid antakse nõu ja pakutakse tuge.** Pakume parimat oma teadmiste raames.

Patsientidele kvaliteetse abi andmine on aja jooksul muutunud üha paremaks. Maailmapank, Eesti Haigekassa ja Eesti Perearstide Selts alustasid riskipõhise ravijuhtimise lähenemise katsetamist 2017. aastal. Olen ise olnud mudeli väljatöötamise juures, mis on loodud ennetamiseks patsientidel kriitilisi seisundeid ja sattumist haiglasse. **Väga oluline on suunata inimesi rohkem panustama oma tervisesse.** Vahel ei ole vahendid patsiendile mugavad. Näiteks krooniliste valude puhul on teada, et valuvaigistite liigtarvitamine viib pigem mao verejooksu, neerupuudulikkuse või muude halbade seisunditeni. Krooniliste valude parim abistaja on füsioterapeut, kes hindab patsienti palju professionaalsemalt, kui arstid seda teha oskavad, ja annab individuaalsed juhised ning spetsiaalsed harjutused. Võimlemisravi ei anna aga kiiresti tulemusi, seetõttu on inimestel lihtsam valida valuvaigistid. Siin on arsti üles-

anne tegeleda patsiendiga süvitsi ja selgitada, miks lihtsam tee ei ole parim. Sama on ka rahustite ja uinutite määramisega. Rahutuse, unetuse põhjused jäävad sageli välja selgitamata ja on oht arstlikult tekitada rahustisõltlasi. Paraku nende ravimitega kaasneb samuti hulk tagajärgi, mida patsiendile selgitada on arsti ülesanne.

Osalege söeluuringutel, kui olete kutse saanud

Väga oluline on kasvajate varajases staadiumis üles leidmine. Mammoграфия ja emakakaela vähi söeluuringute kutsed tulevad sihtgrupi naistele. Kui hoolitakse oma tervisest, siis tuleb nendele söeluuringutele minna.

Meestel peame silma peal eesnäärme seisundil. Kõige uuem kasvaja ennetus on jämesoolevähi söeluuringu programm, mis töötab alates aasta 2016 teisest poolest ja on mõeldud nii meestele kui ka naistele vanuses 60–69.

Patsientide hõlmatus on olnud päris hea, kuna pereõed kutsuvad individuaalselt inimesi uuringule. Analüüsile kutsutakse patsiendid 2 aasta tagant. Kui väljajähte proovis on liigselt vererakke, suunatakse patsient sooleuuringule, et täpsustada, millega tege mist. Algfaasis on jämesoole vähk kergesti ravitav ja eesmärk ongi leida kasvaja võimalikult vara üles. Ka kasvaja eelsed seisundid leiame lihtsa väljahte analüüsi abil üles ja soolevähk jääb tulemata.

HELVE KANSI
Perearst

HIIUMAA
• Liigub •

Liikumissari "Hiiumaa Liigub 2023" kutsub hiidlasi liikuma. Osale vähemalt kuuel etapil, et osaleda loosiauhindade loosis. Loosiauhindade seas 1000€ väärtuses Spordisarjade kinkekaarte jm! Kõikide vahel, kes osalevad vähemalt kaheksal etapil, läheb loosi peaauphind Kerttu Spordi kinkekaart väärtusega 750 eurot.

Tule ise ja võta sõber ka kaasa!

Etapp	Alkuper	Alkuper
13. märts - 12. aprill	Jõusaaliku ujumiskuu Käina Spordikeskuses	Paluküla jooks
8. aprill		Orienteerumine
13. aprill		Kärdla linna jooks
1. mai		Emmaste emadepäevajooks
15. mai		Kõrgessaare jaanijooks
22. juuni		Anne Golub'i mälestusvõistlus
29. juuli		discgolf Käinas
9. august		Kärdla rattasõit
30. september		Tahkuna maastikujooks
7. ja 8. oktoober		Hiiumaa Rattanädalavahetus
26. november		Ronimisseina jooks
24. detsember - 01. jaanuar		matk "Kõhtu ruumi"

Vaata lisa: <https://vald.hiiumaa.ee/hiiumaaliigub>

MATKAFY LATERNAMATKAD & LINNATUURID

KARTDAG

Laternamatkad

HIIUMAA SPORT

KÄINA SPORDIKESKUS

DAGOPLAST

COOP Hiiumaa

FILTER SPORDISARJAD

ELAMUSKESKUS TUULETORN

E-LUX PEETRI JOOKS Tõuse ainsast võitjast!

tervise heaks!

Jämesoolevähi sõeluuringule kutsutakse 60–68-aastaseid mehi ja naisi iga kahe aasta tagant

2023. aastal on kutsutud jämesoolevähi sõeluuringule ravikindlustatud ja ravikindlustamata naised ja mehed sünniaastaga 1955, 1957, 1959, 1961, 1963.

Aastal 2022 kutsuti Hiiu maakonnas sõeluuringule 609 inimest, uuringul osales neist 389.

Jämesoolevähi sõeluuringul kasutatakse peamise meetodina peitveretesti, mille abil saab avastada roojas leiduvat verd. Koloskoopia ehk jämesoole uurimine torukujulise videokaameraga varustatud instrumendiga võetakse appi vaid positiivse peitveretesti korral.

Jämesoolevähi sõeluuringul osalemiseks tuleb ühendust võtta oma perearstikeskusega ja registreerida end pereõe vastuvõtule.

Perearsti või -õe vastuvõtul saate väljaheiteproovi võtmise komplekti, kus on proovinoõu, infomaterjal, ankeet ja makstud vastusega ümbrik, kuhu on peale trükitud labori aad-

ress. Proovi saab võtta kodus ning seejärel tuleb see saata postiga laborisse. Proovi saatmise postikulu on eelnevalt tasutud ja lisakulutus proovi saatmisega ei kaasne.

Perearstikeskusesse on vastavalt sihtrühma suurusele viidud sõeluuringuks vajalikud väljaheiteproovi võtmise komplektid ja koloskoopiaeelseks soolepuhastuse protseduuriks vajalikud ravimid (lahtistid).

Võimalike küsimuste korral pöörduge oma perearsti või -õe poole, kes nõustab teid ja vastab uuringuga seotud küsimustele.

Jämesoolevähi uuringule saab minna ka sõeluuringu väliselt ja selleks ei pea kuuluma sõeluuringu sihtrühma. Kui teil on tervisemure ja soovite uuringule minna, siis tuleb teil esmalt pöörduda oma perearsti poole, kes vajadusel kontrollib teie tervist või suunab lisauuringule.

TERVISEKASSA Eesti Vähiliit

Plaanid ükskord langevarjuhüppe ära teha?
Aga elul võivad olla omad plaanid.

sõeluuring.ee
Elu on ees

2023. aastal kutsume tasuta emakakaelavähi sõeluuringule naisi sünniaastaga 1958, 1963, 1968, 1973, 1978, 1983, 1988, 1993.

Emakakaelavähi sõeluuring aitab vähieelsed seisundid varakult avastada

2023. aastal on kutsutud emakakaelavähi sõeluuringule ravikindlustatud ja ravikindlustamata naised sünniaastaga 1958, 1963, 1968, 1973, 1978, 1983, 1988, 1993.

2023. aasta augustist on emakakaelavähi sihtrühma kuuluvatel naistel, kes pole veel jõudnud sõeluuringus osaleda, võimalus valida, kas osaleda sõeluuringus tavapärasel moel kliinikus või teha kodustest. Kodustesti valik on vabatahtlik ja sellega ei kaasne lisakulusid. Kõik vajalikud lisauuringud on osalejale samuti tasuta ja ravivajaduse korral on tagatud ravi ka ravikindlustuse puudumise korral. Kodustest on võimalik tellida veebipõhisest tellimiskeskonnast.

Kes saavad uuringul osaleda?

Sihtrühma kuuluvad naised leiavad kutse-saatekirja patsiendiportaalist digilugu.ee (Terviseandmed → Saatekirjad) alates sõeluuringuaasta algusest. Kutse sõeluuringule kehtib kalendriaasta lõpuni.

Sõeluuringul saab osaleda ka ilma kutseta. Kui kuulud antud aastal sõeluuringu sihtrühma, võid pöörduda otse raviasutusse.

Hiiu maal saab emakakaelavähi sõeluuringus osaleda Hiiu- ja Haiglas, Rahu tn 2b, Kärdla. Registreerimine telefonil +372 462 2795.

Aastal 2022 kutsuti Hiiu maakonnas emaka-

kaelavähi sõeluuringule 502 naist, kellest uuringul osales 280 (55,78%).

Emakakaelavähi peamiseks tekitajaks on inimese papilloomiviiruse mõningad kõrge riskiga viirusetüübid. Inimese papilloomiviirus (HPV – Human Papilloma Virus) levib naha ja limaskestade kokkupuutel, peamiselt sugulisel teel. Nakkusallikaks on papilloomiviirusega nakatunud teine inimene. Papilloomiviirusega nakatudes võivad rakkudes tekkida muutused, millest võivad edasi areneda vähieelsed seisundid ja emakakaelavähk.

Emakakaelavähki võivad haigestuda kõik naised igas vanuses. Eestis on nii emakakaelavähi esinemissagedus kui ka suremus üks kõrgemaid Euroopas.

Kõrge riskiga viirusetüvede olemasolu organismis saab avastada uuringuga, mida nimetatakse HPV-uuringuks. HPV-uuringu saaneb günekoloogilise läbivaatusega, mille käigus võetakse emakakaela limaskestadelt väikese harjakese proov. Regulaarne HPV-testi tegemine on oluline ka seetõttu, et tavaliselt ei tekita emakakaela rakumuutused ega vähieelsed seisundid muutusi enesetundes.

Hooli oma tervisest, hooli endast – tule sõeluuringule!

Lisainfo: www.tervisekassa.ee; www.tai.ee

TERVISEKASSA Eesti Vähiliit

Plaanid kunagi koera võtta?
Aga elul võivad olla omad plaanid.

sõeluuring.ee
Elu on ees

2023. aastal kutsume tasuta jämesoolevähi sõeluuringule mehi ja naisi sünniaastaga 1955, 1957, 1959, 1961, 1963.

Tule rinnavähi sõeluuringule!

Hiiu maal on väga tublid sõeluuringus osalejad ning osavõtu protsent on alati olnud üks kõrgematest.

Eelmine aasta kutsuti Hiiu maakonnas uuringule 741 naist ning uuringutel käis neist 526. Lisaks käis saatekirja või isemaksjana 48 naist. Seega tegime aastal 2022 kahe nädala jooksul mammograafilist uuringut 574 Hiiu maakonna naisele.

Sõeluuringu eesmärk on avastada rinnavähki võimalikult varases staadiumis – enne kui kasva-

ja on tekitanud kaebusi ja organismis levima hakanud. Sõeluuringu käigus tehakse rinnaäärme radioloogiline uuring ehk mammograafia, mis on väikese kiirgusdoosiga ja tervisele ohutu.

Rinnavähi sõeluuringutele kutsub AS Mammograafikoostöös Eesti Haigekassaga igal aastal kõiki sünnikohorti sobivaid ravikindlustatud ja kindlustamata naisi. Uuring on naistele tasuta.

2023. aastal on kutsutud rinnavähi sõeluuringule ravikindlustatud ja ravikindlustamata nai-

sed sünniaastaga 1955, 1957, 1959, 1961, 1963, 1965, 1967, 1969, 1971, 1973.

Rinnauuringule saavad üle 40-aastased naised tulla ka siis, kui nad ei kuulu sõeluuringu sihtrühma. Selleks tuleb pöörduda oma pere- või naistearsti poole, kes kontrollib Sinu tervist ja vajadusel suunab saatekirjaga rinnauuringule.

Uuringu koha, päeva ja kellaaja saab naine ise kokku leppida. Uuringule saab tulla ka omal soovil ilma saatekirjata, kuid sellisel juhul tasub patsient

uuringute eest ise vastavalt hinnakirjale.

AS Mammograafi mammograafiabuss on Hiiu maal 9.-20. oktoobril.

Registreerimine telefonil 627 4470 tööpäevadel kell 8.30–17.

ANNE PARDLA

AS Mammograaf, juhatuse liige

Maakonnaliinidel 1. septembrist sügisene sõidugraafik

Kooli algusega algas sügis ka bussiliikluses: GoBus läks üle tavapärasele talvegraafikule ja LuxExpress lõpetas, et 1. juunil 2024 taas Hiiumaa liiniga alustada.

Sel suvel sõitis parvlaevaga 16 285 bussireisijat, mis on 386 võrra vähem kui eelmisel aastal. LuxExpressiga reisijate arv on eelmise aastaga võrreldes tõusuteel, suurenedes 627 võrra.

Maakonnaliinide reisijate arv on jätkuvalt suurenenud. Selle aasta 8 kuuga oli reisijaid 92 897, mis on 10 837 võrra rohkem kui eelmisel aastal sama ajaga. Liinikilomeetreid on läbitud 431 254, mis on 5754 võrra mullusest enam.

Septembrist liiguvad ka maakonnaliinide bussid sügisese, koolidega lõimuva sõiduplaani järgi. Emmaste kooli algusaja muutusest on olulised muudatused koolidega seotud liinidel 6281, 6341, 6401, 6402. Kiiremaks sai liin 6471. Ümberistumine liinilt 6281 liinile 6341 toimub Tuuletornis.

September on alati üleminekukuu. Kuna huvitegevuse vajadused selguvad alles pärast kooli algust, siis oktoobris on oodata veel muudatusi. Vastav sõiduplaan ilmub valla lehe oktoobrikuises numbris.

Olulisemad muudatused alates 01.09.2023

Käina kool:

- 6281 alustab Pärnalt, lisatud Pärna-Ulja liinilõik, mida enne sõitis 6401, alates Männamaalt sama nagu varem;
- 6341 ajad Suuremõisast alates varasemad;
- 6462 ajad varasemad ja lisapeatused Jausa, Pärdi, Utu, Kleemu tee, Aru, mida eelnevalt läbis 6401;
- 6463 lisapeatused Utu, Pärdi, Jausa ja ajad hilisemad alates Puulaiust.

Emmaste kool:

- Liinilt 6341 Kärkla-Suuremõisa-Käina võimalik ümber istuda liinile 6402 Käina kooli juures, Käinas või Tuuletornis;
- 6471 muutunud on kellaajad, liin on nüüd kiirem;
- 6401 Öngult uus väljumine 07.45 ja liini lõpp Emmaste lasteaias,
- 6371 alustab Emmastest 14.55, Emmaste kooli peatus kl 15.00 on kooli kõrval parklas, muu sama;
- 6413, mis tuleb Öngu suunalt, väljub Käina suunale Emmaste kooli parklast.

Käina Lasteaed:

- 6281 alustab Pärnalt, lisatud Pärna - Ulja lõik, mida enne sõitis 6401, alates Männamaalt sama nagu varem;
- 6341 ajad varasemad alates Suuremõisast;
- 6462 ajad varasemad, lisapeatused Jausa, Pärdi, Utu, Kleemu tee, Aru, mida eelnevalt läbis 6401;
- 6463 lisapeatused Utu, Pärdi, Jausa ja ajad hilisemad alates Puulaiust.

Emmaste Lasteaed:

- 6401 Öngult väljumine 07.45 ja liini lõpp Emmaste lasteaias;
- 6402 Käina koolist väljumine 8.20 ja teel Emmaste kooli peatus lasteaia juures (katsetus alates 19.09).
- 6581 + 6582 uued teispäevased liinid väljumisega kl 8.38 Emmaste lasteaiast ja 10.30 Käinast;
- 6371 väljub peatusest EMMASTE 14.55.

Palade kool:

- 6341 Suuremõisa - Käina - Kärkla lõigu kellaajad varasemad.

NB! Sõidu ajaks tuleb kinnitada turvavööd – see on nii enda kui ka kaasreisijate ohutuse tagamiseks.

Maakonnaliinidel sõitmine on jätkuvalt tasuta, sõiduõiguse annab sõidukaart või juhilt saadav 0-pilet.

KÄRDLA-SISENE SELVERI BUSSILIIN

Kärdlas saab liikuda ka Selveri bussiga, mis sõidab Leigri väljak - Aia tänav - Tiigi tänav - Vabaduse tänav - Kärkla sadam - bussijaam - Keskväljak - Padu - Selver (Linnumäel).

Buss väljub iga päev

- Leigri väljaku parklast täistundidel kl 11–17;
- Selveri parklast kolmveerandtundidel kl 11.45–17.45.
- NB! Teispäeviti liigub esimene, Leigri väljakult kl 11 väljuv buss Selverisse Alato peatuse kaudu, läbimata jääb Padu peatus. Samuti sõidab teispäeval esimene buss Selveri juurest Alato peatusesse, mitte Padusse. Teiste väljumiste teekond on tavapärane.

Buss peatub teekonnale jäävates bussipeatustes nn libiseva graafiku alusel, jõudes Keskväljakule 6–12 minutit pärast Leigri väljakult väljasõitu. Selverist tagasi tülles sõidab buss nimetatud marsruuti pidi vastupidises järjekorras juhul, kui Selverist on reisijaid linna poole suundumas. Sõitmine on reisijale tasuta, aitäh AS-le Selver.

Liigiti kogumine on lihtne – anna jäätmetele uus elu!

Jäätmed pole prügi, vaid ressurss, millest saab valmistada uusi või samaväärseid asju. Kuid see on võimalik vaid siis, kui jäätmed on liigi kaupa eraldatud. Andes oma panuse liigiti kogumisse, hoiad keskkonda, säästad raha prügiveolt ning mõjutad ka teatud toodete hinda tulevikus.

Eesti inimeste kodudes tekib igal aastal ligikaudu 400 kg jäätmeid inimese kohta, millest ringlusse jõuab vaid u 30%. Paraku jõuab suurem osa sorteerimata segaolmejäätmetena prügimäele või põletusahju. Prügimäele jõuavad ka esemed, mida saaks taaskasutada või ümber töödelda. Nii läheb raisku palju väärtuslikku materjali, millest toota uusi asju.

Kodudes tekkivast prügist suure osa moodustavad biojäätmed ja pakendid. Biojäätmeid eraldi kogudes saab sellest ise oma köögivilja- või lilleaia jaoks kompostmulda teha. Konteinerisse kogudes tehakse biojäätmetest tööstuslikku komposti või biogaasi. Biogaasiga sõidavad näiteks Tallinna bussid, aga sellest saab ka toasooja ja autokütust.

Ka pakendite liigiti kogumine pole tühi vaev. Klaas on tänuväärne materjal, mida saab lõputult ümber sulatada uuteks klaaspakenditeks. Plastpakenditest saab teatud juhtudel samuti uusi pakendeid teha, samuti kasutatakse seda fliisi tootmiseks. Laidlaselt tehakse plastist aga graanuleid, millest hiljem toodetakse elektripistikuid, ehitusmaterjali jms.

Et pakenditest saaks midagi uut teha, peavad need jõudma ülejäänud prügist eraldatu-

na pakendikonteineritesse. Selleks, et pakendite liigiti kogumine inimestele mugavamaks teha, plaanib riik lähiajal süsteemi uuendada. Eesmärk on, et inimesed saaksid lisaks biojäätmetele ka pakendeid ära anda kodu juurest lahkumata. Liigiti kogumisest peaks tekkima selge rahaline sääst.

Kraam kaasa kauplusse!

Aeg-ajalt kodust ravimisahltit korrastades võime leida aegunud rohtusid. Kindlasti ei tohiks neid visata tualettipotti või olmeprügisse, sest nii satuvad need ained keskkonda. Juba praegu on Läänemeri ravimijääkidega reostunud ning see ohustab vee-elustikku. Vaid hoolsama käitumisega saame sellele pidurit tõmmata.

Kui kodus juhtub mikser või röster katki minema, saab väikese elektroonika (kuni 25 x 25 cm) viia tagasi suuremasse elektroonikapoodi. Samuti on kõigis suuremates toidupoodides ja ostukeskustes olemas kogumiskastid patareide ja väikeste akude jaoks.

Kõik elektroonikaseadmed ja patareid sisaldavad nii väärtuslikke kui ka ohtlikke aineid, mida ühest küljest saaks ringlusse võtta, et nendest uusi asju toota, aga teisalt on need tavaprügi hulka visates suureks ohuks inimestele ja loodusele.

Järgmiseks jäätmejaama!

Oma asjatoimetuste teekonda planeerides tasub läbi käia ka jäätmejaamast. Sinna saab viia vanapaberit ja katkised riided, aga ka vana-

elektroonikat ja ohtlikke jäätmeid.

Kui kauplused võtavad vastu vaid väikeelektroonikat, siis jäätmejaama saab tuua lisaks ka vana külmkapi, televiisori, pesumasinajm suured seadmed, mis üldjuhul võetakse teatud mahus vastu tasuta. Samuti saab nii ära andakodus tekkivaid ohtlikke jäätmeid: kodukeemiat, värve ja lahusteid, akusid ja leedlampe. Ohtlike jäätmete sattumist keskkonda peab vältima, sest see mõjutab nii pinna-se, joogivee kui õhu kvaliteeti.

Ka vanapaberit ja papijäätmeid peab liigiti koguma. Vanapaberist tehakse joonistus- ja tualettpaberit, liigiti kogutud papist saab jõupaberit ja uusi kartongpakendeid. Ajalehtedest valmivad aga munarestid, uued ajalehed ja soojustusmaterjalid.

Anneta ja aita!

Tähtis on meeles pidada, et KORRALIKUD, TERVED JA PUHTAD ASJAD TASUB ALATI SAATA ÜUELE RINGILE. Nii aitad vältida jäätmeteket ja annad olulise panuse keskkonnale. Teisalt võib aga sinu üleliigne kapp, korralik kampsun või terve tehnika olla suureks abiks mõnele teisele inimesele, kes uusi tooteid endale lubada ei saa.

Ja mis veelgi olulisem – enne asja soetamist mõtle, kas sul ikkagi on seda vaja, ja jäta üle-arused ostud tegemata. See on kõige parem viis keskkonnahoidu panustamiseks.

Vaata lisaks: kuvuviia.ee

Valmis „Ühekordsete nõude vaba Hiiumaa“ kontseptsioon

SA Hiiumaa Arenduskeskus tellis Teeme Ära Sihtasutuselt kontseptsiooni, rollipõhise tegevuskava ja juhendi, mis sisaldavad ettepanekuid ja soovitusi nii era- kui avaliku sektori asutustele, kuidas liikuda ühekordsete pakendite ning kilekottide vähendamise suunas. Kontseptsioon on koostatud Hiiumaa-põhiselt ning sisaldab juhiseid üksikisikule, kodanikuühendustele, avalike ürituste korraldajatele, ürituste korraldajatele, teenindusasutustele ja avalikule sektorile.

Kontseptsioonis käsitletakse järgmisi Euroopa Liidu ja Eesti seatud eesmärgi ning ettevõtjatele laienevaid kohustusi:

- 2026. aastaks peab olema ühekordsete toidupakendite ja joogitopside tarbimine oluliselt vähenenud võrreldes 2022. aastaga.
- Õhukeste plastkandekottide (kilekottide) tarbimine peab jääma alla 40 koti inimese kohta aastas.
- Kõik pakendeid ja plastkandekotte turule laskvad ettevõtted peavad need riiklikku pakendiregistrisse deklareerima hiljemalt 31. märtsil 2024.
- Joogitopside ja toidupakendite tarbimise ambitsioonikat ja pidevat vähenemist kajastav meetmete tegevuskava pidi olema selles valdkonnas tegutsevatel ettevõtetel koostatud 1. septembriks 2023.

- Valminud kontseptsioon saab olla aluseks kohalike strateegiate väljatöötamisel ning ettevõtluse arendamisel täitmaks riiklikke eesmärgi. See ei anna ülevaadet kõigist ühekorra-plasttoodete tarbimise ja tootmise vähendamise meetmetest.

Hiiumaad hinnatakse puutumatu looduse pärast. Hiiumaal toodetud ja hiiumaisest toorainest toodetud kvaliteetsele tootele või Hiiumaal pakutavale teenusele omistatakse Hiiumaa roheline märk. Green Destination-si hinnangul on pärandihoidlikkus ja turismi strateegiline juhtimine Hiiumaal rohe-saarena kuldasete vääriine. Hiiumaa koos ümbritseva mereala ja laidudega on UNESCO biosfääri programmiala. Looduse hoidmisega käsikäes peab nii saare elanikul kui külastajal olema siin hea olla.

Plastireostus on kujunenud nüüdisaja üheks suurimaks keskkonnaprobleemiks, mis põhjustab kahju nii ökosüsteemidele kui ka inimese tervisele. Hoolimata erinevatest jõupingutustest ei ole toimunud läbimurret plasttoodete jäätmevoogude reostuse vähendamisel, mida põhjustab näiteks ühekordseks kasutamiseks mõeldud toodete ületootmine ja -tarbimine.

Alates 01.01.2024 on üleriigiliselt avalikel üritustel lubatud kasutada toidu ja joogi ser-

veerimiseks üksnes korduskasutatavaid anu-maid ja söögiriistu.

Ringmajandust toetav juhtimissüsteem nii avalikus kui ka erasektoris on alles arengujärgus. Kuniks seadustega ei ole sätestatud mõju-said meetmeid ühekordsete nõude ja kilekot-tide pakkumise ja tarbimise vähendamiseks ühtmoodi igal pool, on igal asutusel ja ettevõtetel võimalik otsustada võimaluste piires neid vältida järgnevalt.

- Ühekordseid nõusid ega kilekotte ei kasu-ta enda asutustes ega korraldatavatel sünd-mustel (sh avalikud asutused, ettevõtted, koo-lid, lasteaiad, kultuuri- ja spordiasutused).
- Pudelivett ei pakuta, kus joogiveena saab ser-veerida kraanivett.
- Joogi- ja sööginõud on pestavad (alternati-i vina ühekordseid nõusid ei pakuta).
- Toidu kaasamüügiks ei kasutata ühekord-seid nõusid ega kotte.
- Turundust tehakse vastutustundlike va-henditega.
- Võimaldatakse hulgi kaasamüüki enda või korduspakendisse.

Dokument on valminud SA Hiiumaa Aren-duskuse tellimisel Teeme Ära Sihtasutu-se poolt ja selle valmimist on toetanud Kesk-konnainvesteeringute Keskus.

Lennuühendus pealinnaga jätkub

Sellel aastal on lennuühenduses mitu tähtsat päeva. Aasta algus tõi reisijale uue kvaliteedi – alates 28. jaanuarist teenindab Tallinna-Kärkla liini 33-kohaline lennuk SAAB 340A. Öhuühendus toimib aastaringelt endiselt igapäevaselt 12 korda nädalas: tööpäevi hommikul ja õhtul, laupäeval-pühapäeval kord päevas. Nii on olnud üle 10 aasta. Lend väljub vastavalt nädalapäeva sõiduplaanile, ka riigipühadel.

Väljumisaegade osas tegime kevadel küsitluse ja senised ajad jäid paika. Tööpäevi saab pealinna 8.30 Kärdlast ja õhtul tagasi 17 Tallinnast väljuva reisiga. Öhusõit kestab 30 minutit ja tavapilet maksab 25 eurot.

Maandumismiinimumid on nii suurema kui varem lennanud 19-kohalise lennuki jaoks samad. Seega madala pilvisuse ja uduga peab siiski reiseide ärajäämisega arvestama. Õnneks korraldab lennufirma sel juhul reisijad sihtkohta bussiga.

Suur lennuk on toonud kaasa reisijate selle sajandi rekordi: 2023. aasta 8 kuuga on Hiiumaa lennuliinil reisijaid olnud 11 854, mis on rohkem kui terve eelmise aastaga, mil reisijaid oli 11 849. Lisaks mugavamale lennukile on lennuühenduse populaarsuse suurenemisel oma kindel roll mitmel hinnatõusul: tavapiletite hinnad mandrisuunalisel laeval tõusid, suurim autokütuse hind.

Praegune lennuvedaja on OÜ Diamond Sky, kes alustas reise 28.01.2023 ja tegi augusti lõpus riigile ajutise liiniveo lepingu jaoks parima otsepakkumuse. Otsepakkumust oli vaja seetõttu, et meie liini lennuühendus jätkuks vahedeta vaidluste ajal, mis tekkisid lennuliini hankes. Hange, mille riik korraldas nii Kärkla kui ka Kuressaare liinile lennuvedaja leidmiseks lendudeks kuni 27.08.2027, on vaidlustatud. Hankesse tegid pakkumuse OÜ NyxAir, OÜ Diamond Sky ja OÜ Skystream. Pakkumuste tagasi-

lükkamise ja edukaks tunnistamise otsuse vaidlustas OÜ Diamond Sky.

Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsuse kohaselt on hankes tehtud otsused õiguspärasead. Kas jätkatakse vaidlust kohtus või saab hankelepingu sõlmida, selgub 23. septembriks k.a, mil möödub tähtaeg vaidlustuskomisjoni otsuse kohtus vaidlustamiseks. Kuressaare liini leping OÜga NyxAir kestab kuni 31.05.2024, liinil lendab 42-kohaline ATR.

Pileteid saab osta veebilehelt www.ees-tilennud.ee, Kärkla lennujaama kassast, tel 463 1381 või Kärkla bussijaamast (tel 463 2077, avatud tööpäeviti kl 8–17). Diamond Sky klienditoeaga saab ühendust tel 5388 0555, info@eestilennud.ee. Vaidlustuste tõttu saab pileteid praegu osta vaid üks kuu ette.

PIRET SEDRIK

Hiiumaa vallavalitsuse ühistranspordispetsialist

TEATED

Koostöös Sotsiaalministeeriumiga toetab Hiiumaa vallavalitsus vaimse tervise tasuta teenuste pakkumist, et parandada Hiiumaa elanike psühhosotsiaalset heaolu ja vaimset tervist.

Teenuse saamiseks tuleb kliendil ühendust võtta teenuseosutajaga: Ehrenbusch Consulting OÜ, Helena Ehrenbusch (helena@ehrenbusch.ee): psühholoogiline nõustamine; SoMoMe OÜ, Liina Kohu (kohuliina@gmail.com): paari- ja pereteraapia, perenõustamine. Täpsem info valla kodulehel.

Peahea nõustamine pakub tuge noortele vanuses 16–26 aastat, kes vajavad abi vaimse tervise heaolu taastamisel. Nõustamine on tasuta ja kättesaadav veebipõhiselt. Spetsialistid on valmis aitama noori nende raskuste mõistmisel ja eneseabi võimaluste tutvustamisel. **Kui märkad, et noorel on mure, millega ta iseseisvalt toime ei tule, siis soovita talle Peahea nõustamist.**

Millal? Liigne ebakindlus, alaväärsustunne, madal enesehinnang; meeleolu alanemine ja kõikumine, ärevus, paanikahood; kiire vihas-tumine, liigne ärrituvus; keskendumisraskused, motivatsioonipuudus, õpiraskused; raskused lähisuhetega; rahulolematuse enda keha-ga, probleemid söömisega; liigne väsimus, probleemid unega; elutü-dimismõtted, enesevigastamine.

Loe lähemalt: <https://peaasi.ee/peaasjade-keskus/>

Alustab vanemlusprogramm „Imelised aastad“

Taas alustab Hiiumaa vallavalitsuse ja Tervise Arengu Instituudi kaas-finantseeringul vanemlust toetav programm „Imelised aastad“. Osa- lema on oodatud 2–8aastaste laste vanemad üle Hiiumaa.

Programm alustab oktoobri lõpul, kestab neli kuud ja on osalejatele tasuta. Kokkusaamine on üks kord nädalas Kärldas, kestusega u 2 tundi.

Vanemlusprogrammis osalejatele on tagatud soe toit ja lastehoid, vajadusel ka transport. Hiiumaa grupijuhid on Diana Jesmin ja Mar-ge Filipenko, kes on läbinud vastava koolituse ning kellel mõlemal on pikaaegsed kogemused töötamisel lastega.

Registreerimine veebis, vaata täpsemalt vald.hiiumaa.ee. Lisainfo: margefilipenko@gmail.com või diana11@hotmail.ee.

IMELISED AASTAD • Rakendatud 30 riigis. • Rahvusvaheline kooli- tuste süsteem. • Aitab vähendada laste käitumisprobleeme. • Tõen- duspõhine ja tulemuslik. • Eesmärk on aidata lapsevanematel aren- dada tõhusaid strateegiaid, et ennetada ja tulla toime laste käitumis- probleemide ning arenguküsimustega. • Tänu õpitule oskavad vane- mad vältida stressi tekitavaid olukordi, leida tuge ning saada hakka- ma raskustega.

HUVIRINGIDESSE REGISTREERIMINE 2023/24. ÕPPEAASTAL

Head lapsevanemad!

Palun registreerige oma lapsed huviringidesse hiiumaa.huvire-gister.ee veebilehel. Huviregistri lehelt leiate Hiiumaa vallas tegutse- vate huviringide nimekirja, kust saate valida oma lapsele sobiva. Teie esitatud registreerimissoov jõuab läbi huviregistri huviringi juhenda- jani. Eraldi avaldust paberaknjal pole sel juhul vajalik esitada. Sisse logimine toimub ID-kaardi, Smart-ID või Mobiil-ID abil. Huviregist- ri kasutusjuhendi lapsevanemale leiate avalehelt.

Sügisene Hiiumaa rohelise märgi taotlemise tähtaeg on 16. oktoober

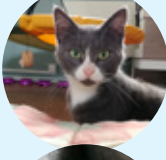
Hiiumaa roheline märk omistatakse Hiiumaal toodetud ja/või hiiu- maisest toorainest valmistatud kvaliteetsele tootele või Hiiumaal pa- kutavale teenusele, mis on saadud jätkusuutliku majandamise tule- musena, väärtustab ning väärtustab kohalikku loodus- või inimres- surssi, traditsioonilisi oskusi ja kohalikku kultuuri.

Tule taotle oma tootele või teenusele Hiiumaa rohelist märki! www.hiiumaarohemark.ee

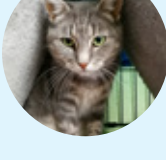
Kodu ootavad kassid Hiiumaa koduta loomade turvakodus

SÄM: 5-aastane kastreeritud isane

SÄSI: 3-aastane steriliseeritud emane

SESSU: 3-aastane steriliseeritud emane

Lisainfo: tel 523 6827 või FB-s "Hiiumaa koduta loomade turvakodu"

Kärldas käib koos kogukonnagrupp

Augusti lõpus algas Kärldla raamatukogus Rahvaulikoolide liidu „Ko- danikuABC“ projekt, mille Hiiumaa-poolseks partneriks on Hiiumaa Arenduskeskus.

Kaheksa korda saab kokku väike kogukonnagrupp, kes arutleb tee- made üle, mis neile muret ja huvi valmistavad. Arutelude käigus õpi- takse ise ja jagatakse üksteisega kogemusi. Näiteks ühe arutelu käigus jõuti vajaduseni defineerida ära, misasi on kogukond (kuidas keegi mõistab) ja lepiti kokku järgmise korra ettekannetes.

Teisel korral tegi ettekande Kaja Sõrmus, kes rääkis, et Hiiumaal on 331 MTÜ-d (iga 1000 elaniku kohta 34,0) ja et igal aastal luuakse Hiiu- maal keskmiselt 12 uut MTÜ-d. Heli Üksik tutvustas külavanema sta- tuuti, mille põhjal saadi aru, miks oleks raske olla külavanem. Taavi Liivandi jagas kogemust, kuidas tema näeb kogukonnas inimeste kaa- samist ja mida ta on varem teinud. Ühiselt jõuti vajaduseni kaardista- da ära turvaline elukeskkond, kuna iga eelnev valdkond mõjutab eel- mist. Ja kui mingi valdkond lohiseb, siis see omakorda mõjutab koda- nike aktiivsust ja tahet osaleda. Plaanis on veel mitmeid huvitavaid tee- masid, mida võib-olla kõiki ei jõuagi ära arutada. Kogukonnagruppi veab arenduskeskuse soovil Annely Veevo.

Tunnustame oma tublimaid!

Taas on aeg anda teada, kes on Hiiumaa tublimad kodanikud, va- baiühendused, ettevõtted ja muud organisatsioonid, kes on aktiiv- sed kodanikuühiskonna eestvedajad või toetajad ja viimase aasta jooksul ühiskonnas midagi head korda saatnud. Soovime esile tõsta ja tunnustada inimesi ning organisatsioone, kes muudavad meie kodukoha elu paremaks ning kodanikuühiskonda tugevamaks.

Kandidaate saavad esitada kõik – vabaiühendused, omavalit- sus, äriühingud, üksikisikud kui ka mittetulundusühingud ise, kes oma tublit tegevust saavad ankeedis avalikustada. Ankeet on leitav Hiiumaa Arenduskeskuse veebilehel <https://hiiumaa-arenduskeskus.ee/tunnustame-vabauhendusi-vabatahtlikke-ja-toetajaid/>.

Kandidaate saab esitada kuni **5. oktoobrini 2023**.

Tunnustused antakse üle 28. novembril Orjaku külamajas toi- muval tunnustussündmusel.

2023. aasta tunnustamise kategooriad

Parim vabaiühendus – tunnustus antakse organisatsioonile, kel- le tegevus on toonud kaasa olulise positiivse muudatuse paik- konnas ja/või maakonnas, teatud väärtuste säilitamisel ja aren- damisel ning kelle tegevuse tulemus on suunatud laiemale siht- grupile kui ainult oma liikmeskond ning kelle koostööalgatus on kandnud head vilja.

Uuenduslik algatus/võimas tegu – tunnustus antakse koda- nikuühenduste hulgas sündinud uuenduslikule algatusele, mis on suurepäraseks eeskujuks teistele või pikemaajasele toimu- nud tegevuse eest, mis sel aastal eriti võimsa hoo on sisse saanud.

Parim vabatahtlik – tunnustatakse isikut, kes on silma paist- nud vabatahtlikus tegevuses piirkonna sotsiaalhoolekandes, ko- gukonna avalike teenuste pakkumisel, keskkonnahoius, kultuu- riloo ja muude külaelu edendavate valdkondade töös.

Hooliv kodanik – tunnustatakse kodanikku, kes igapäevaselt märgates abivajajat, toetades ja hoolides kodanikest enda ümber, on andnud suurema panuse, kui ühiskond talt ootab.

Kodanikuühiskonna toetaja – tunnustatakse isikut või orga- nisatsiooni, kes on aasta jooksul silma paistnud erilise toetus- tegevusega Hiiumaa kodanikuühiskonnale, osalenud vabataht- likus tegevuses või toetanud ning soodustanud oma töötajate va- batahtlikku tegevust. Toetustena peetakse silmas nii rahalisi kui

Kõrgessaare päevakeskuses

- Esmapäeviti alates 2. oktoobrist kl 14-15 **tervisevõimlemis- ring**. Juhendab Stella Suitso
- Teisipäeviti kl 11-12.30 **line-tantsu** treening
- Teisipäeviti kl 12.45-14 **toolitantsu** treening
- Teisipäeviti alates 3. oktoobrist kl 15-16 **lauluansambel**. Ju- hendab Aave Kark
- Kolmapäeviti kl 11-12.30 **line-tantsu** treening
- Kolmapäeviti kl 12.45-14.15 **seeniortantsuring**
- Juuksur võtab oktoobris vastu Kärldas. Registreerimine: Sirje Vaku, tel 5666 2317.
- Esmaspäeval, **2. oktoobril** kl 12-13.30 Kõrgessaare **mälu- mängu III voor**.
- 4.-5. oktoobril väljasõit Rakvere kanti (kohad täis).
- Neljapäeval, **5. oktoobril** alates kl 12 ja reedel, **6. oktoobril** ala- tes kell 9 **massaažiteenus**. Eelnev registreerimine: Sigrid Petri- lainen, tel 529 7429.
- Esmaspäeval, **9. oktoobril** kl 10 **kõitmise töötuba**. Juhendab Ainikki Eiskop. Osalustasu 3 €. Registreerimine: 5333 9472, Katrin.
- Teisipäeval, **10. oktoobril** kl 10 **kokkamine** eakatega.
- Neljapäeval, **12. oktoobril** kl 13 **koosviibimine** Päevakes- kuses. Transport: kl 12 Rootsi, Pihla, kl 12.30 Lauka, Viskoosa.
- Neljapäeval, **19. oktoobril** kl 11 **vedelseebi õpituba**. Juhen- daja Heli Hahndorf. Osalustasu 3 €. Registreerimine ja lisain- fo: 5333 9472, Katrin.
- Reedel, **20. oktoobril** väljasõit Käina ujulasse, ujulas viibimi- ne kl 11-13, vesivõimlemine kl 11 (juhendaja Helin Kääramees), jõusaali kasutamine. Osalustasu 6 eurot. Transport: kl 10 Kõr- gessaare, Lauka, Viskoosa, kl 10.25 Kärldla.
- Esmaspäeval, **23. oktoobril** alates kell 8.30 **pediküüriteenus**. Lisainfo: Eve Heinmaa, tel 516 3126.
- Esmaspäeval, **30. oktoobril** kl 10 **siidimaali õpituba**. Juhen- daja Ainikki Eiskop. Osalustasu 6 €. Registreerimine, lisainfo ja transpordivajaduse teatamine: Katrin, tel 5333 9472.
- Kõrgessaare päevakeskuses **saab pesta pesu ja käia duši all**, eelnevalt kokku leppida: Inna, tel 504 2292.
- Hellamaa Perekeskus** alustab uut hooaega 27. septembril kl 11. Ootame kohvilauda kõiki, kes soovivad perekeskuse tege- mistes kaasa lüüa.
- 12. oktoobril** kl 18 mälumänguõhtu õunakoogiga.
- Omastehoolajate** kokkusaamine 26. oktoobril kl 15 Sotsiaal- keskuse tegevustoas. Info: Raili, tel 5308 1035

TEATED

Sotsiaaltoetuste taotlemine

- 12. oktoober kell 11-12 sotsiaaltoetuste taotluste vastuvõtmi- ne Viskoosas.
- Info: Pille Näksi, tel 5855 3736, pille.naksi@hiiumaa.ee

Transporditeenus

- Kärldla piirkonnas invabussi tellimine kohalikeks sõitudeks ja mandrisõidud rehabilitatsiooni- või meditsiinisutusesse ea- katele ja puudega inimestele. Info: Pille Alevi, pille.alevi@hiu- maa.ee, tel 505 5746

Saunateenus

- Kärldla sadama saun
- 7. ja 21. oktoober kell 13–15 meestele ja 15.30–18 naistele. Pile- ti hind on 2,30 eurot.

Kuulmisrehabilitatsiooni Keskuse vastuvõtt Emmaste Päeva- keskuses 6. oktoobril kell 9.

Võimalik kontrollida kuulmislangust, hankida uusi kuulde- aparaate ja uuesti häälestada varasemaid kuuldeaparaate. Sa- muti on võimalik aparaate remontida ning ka individuaalseid kõrvaotsikuid valmistada. Hooldada saab lasta nii kõrvatagu- seid kui ka kõrvasiseseid aparaate. Kuulmisuuringud ja pisi- hooldus on tasuta.

Info: 514 4327, Aimi Jaarma

3. oktoobril kell 13 Emmaste Päevakeskuses juuksur Maret Meimer, ainult lõikus.

Juuksur kohal nii kaua kui soovijaid. Elav järjekord.

Info: 514 4327, Aimi Jaarma

20. oktoobril kell 9 Emmaste Päevakeskuses pediküüri vastu- võtt, jalgade üldhooldus – küünte korrastamine, paksenenud naha eemaldamine.

Eelregistreerimine: 514 4327, Aimi Jaarma

MEIE SEAST ON LAHKUNUD

AHTO HEILO
JÜRI HOLM
VELLO TREIALT
LEO VIILUKAS
KALEV RÄIS
TOIVO SIIRUS

KAIVO METS
DAIMI MÄELE
ASTA HOLLMANN
VILVE KIIVER
TIINA KASE

SÜNDMUSED

SEPTEMBER

N, 28. septembril

☉ **Kl 16–21** Purjetamise lühiradade seeriavõistlus Dago Karikasari Kärkla sadamas.

☉ **Kl 18.30** Kundalini jooga Kassari Rahvamajas, juhendaja Stiina Kütt. Osalustasu 7 €, Registreerumiseks ja/või võimalike küsimuste korral saad kontakti Facebookis (Terviklikkuse tee).

R, 29. septembril

☉ **Kl 11** Elektritõukeratta tuur Kärldas. Start Vabaduse 8 eest. Osalustasu 20 €.

☉ **Kl 17.30** Hiiumaa Kino. “Käpapatrull. Vägev film” Kärkla Kultuurikeskuses. Pilet 5–6 €.

☉ **Kl 17.30** Elektritõukeratta tuur Kärldas. Start Vabaduse 8 eest. Osalustasu 20 €.

☉ **Kl 19** Kassari Külaülikool: Oliver Meikar “Geenid ja mütidid” Kassari Rahvamajas

☉ **Kl 19.30** Hiiumaa Kino. “Palgasõdurid 4” Kärkla Kultuurikeskuses. Pilet 5–6 €.

L, 30. septembril

☉ **Kl 10–14** Kuri väike sügislaat Kuri seltsimaja õuel

☉ **Kl 11–13** Elektritõukeratta tuur Kärldas. Start Vabaduse 8 eest. Osalustasu 20 €.

☉ **Kl 11.30** Paluküla maastikujooks (endine Tahkuna maastikujooks) Paluküla terviserajal. 6 km põhijooksu ja 3 km noortejooksu võistlusdistsantsid. Spordiürituse starti on lisaks jooksjatele väga oodatud matkajad, sh kepikõndijad. Juhend ja eelregistreerumine: <https://jook-sugrupp.ee/uritused/maastikujooks>. Osalustasu 5 €, kuni 18-aastastele (sh) tasuta.

☉ **Kl 11.45–16** Hiiumaa me-

sinike seltsi teabepäev Palade koolimajas. Eelregistreerimine 28. septembrini. Info: 5341 4067.

☉ **Kl 17** Kammerorkester ME105 kontsert Kärkla kirikus. Solist Olev Ainomäe – oboe, dirigent ja solist Vytautas Kiminius – birbyne (Leedu), kontsertmeister Augusta Jusionyte (Leedu). Kavas B. Marcello, J. S. Bach, G. F. Händel, A. Vivaldi. Piletid 5 €, kuni 12-aastastele lastele ja muusikakoolide õpilastele tasuta.

☉ **Kl 17.30** Elektritõukeratta tuur Kärldas, start Vabaduse 8 eest. Osalustasu 20 €.

☉ **Kl 18** Jazzliit ja KORK LIVE. Jaanika Ventsel trio Šampanjabaaris ja restos Kork Kärldas. Jaanika Ventsel – vokaal, Jaanis Kill – kitarr, Robert Nömmann – kontrebass. Kontserdil kõlab Jaanika Ventseli autoriloomingut tema plaadilt „Sweet Roses“ teoseid, mida trio sulandab džässiga ning popipiirides. Pilet 12–15 €.

OKTOOBER

P, 1. oktoobril

☉ **Kl 13** Jalgpallivõistlus FC Hiiumaa esindusmeeskond – Pärnu JK Poseidon Kärkla staadionil (Eesti meistrivõistlused).

☉ **Kl 16** Hiiumaa Kino. “Käpapatrull. Vägev film” Kärkla Kultuurikeskuses. Pilet 5–6 €.

☉ **Kl 18** Hiiumaa Kino. “Palgasõdurid 4” Kärkla Kultuurikeskuses. Pilet 5–6 €.

E, 2. oktoobril

☉ **Kl 13–18** Verekeskuse doonoripäev Kärkla Kultuurikeskuses. Oled 18–60-aastane, kaalud rohkem kui 50 kg, oled terve, puhunud ja söönud? Sina oledki oodatud doonoriks. Võta kaasa isikut tõendav dokument.

T, 3. oktoobril

☉ **Kl 10–13** Verekeskuse doonoripäev Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse saalis.

☉ **Kl 14–18** Õunamahlapäev Emmaste kooli juures. Kutsutakse kõiki huvilisi osa saama õunamahla pressimise võimalusest. Kl 14 on koolimaja juures mobiilne õunapress. Saame pressida mahla koolile. Võtame vastu koolile ka teile üleliigseid õunu, et õpilasteleervislikku mahla teha. Oma õuntest mahla pressima on tere tulnud ka kohalikud elanikud. Mahlapressiga jõuab 100 kg õunu pressida toormahlaks 15 minutiga. Teenuse hind on 50 senti/liiter. Nõud toormahla jaoks tuleb endal kaasa võtta. Et vältida järjekorda, registreeri telefonil 5345 3256.

K, 4. oktoobril

☉ **Kl 18** Hiiumaa Kino. “Käpapatrull. Vägev film” Kärkla Kultuurikeskuses. Pilet 5–6 €.

☉ **Kl 20** Hiiumaa Kino. “Palgasõdurid 4” Kärkla Kultuurikeskuses. Pilet 5–6 €.

6. oktoobril

☉ **Kl 17** Ainikki Eiskopi (siidimaal, Hiiumaa) ja Tiina Kaljuste (keraamika, Harjumaa) ühisloominguline näitus “Uidades rannas. Luusides metsas” näituse avamine Nelja Nurga Galeriis.

L, 7. oktoobril

☉ **Kl 12** VÄIKE TAIBU teaduskool Palade Loodushariduskeskuses. Osalustasu 5 €. Ootame 6–10-aastaseid loodus- ja teadushuvilisi. Kohtumekord kuus laupäeval kell 12.00–14.00. Koos vaatleme, arutleme, katsetame ja uurime maailma. Ajakava: 7. oktoober: imeline söödiv tea-

dus; 11. november: vesi; 12. detsember: päkapikkude teadustund; 13. jaanuar: kivid ja kristallid; 10. veebruar: lumi ja jää; 9. märts: muna; 13. aprill: tärkav roheline; 11. mai: soolad ja suhkru. Huvilistel palume eelnevalt teadustundi registreerida paladelhk@gmail.com, +372 5342 2087.

☉ **Kl 16** kontsert ja Stanislav Antipovi näituse „Soome-ugri rahvaste eluhetked“ avamine koos kultuuriprogrammiga. Näituse ja Udmurdi kultuuri tutvustus, ersa-mokša folklooriansambli Kilejne kontsert jakeelemängud.

☉ **Kl 18** Hiiumaa rattanädalavahetus: Emmaste öösõit u 3 km pikkusel öueküünaldegapalistasit ringil. Distsantsid: võistlussõit 30 km (10 ringi), elamussõit 6 km (2 ringi), lastesõit (u 800 m ring). Lisainfo: <https://www.aerobike.ee/hiiumaa/2023/emmaste>

P, 8. oktoobril

☉ **Kl 11.30** Hiiumaa rattanädalavahetus: Paluküla rattasõit Paluküla terviserajal. Distsantsid: võistlussõit 36 km (3 ringi), elamussõit 12 km (1 ringi), lastesõit (u 600 m ring). Lisainfo: <https://www.aerobike.ee/hiiumaa/2023/palukyla>

K, 11. oktoobril

☉ **Kl 11** “Õpitund 2023” – meediapädevuse õpitund Kärkla Päevakeskuses. Korraldaja Kärkla raamatukogu, läbiviija Kerli Varrik.

☉ **Kl 18** Kontsert Valle-Rasmus Roots (tšello) ja Sten Lassmann (klaver) Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses. Kavas: Beethoven, Brahms. Tasuta.

☉ **R, 13. oktoober – L, 14. oktoober** Hiiumaa noorkotkas-

te ja kodutütarde sügislaager Suuremõisas. Laagrisse on oodatud noored vanuses 7–18 eluaastat ning osaleda võivad ka mitteliikmed. Registreerimine 2. oktoobrini.

R, 13. oktoobril

☉ **Kl 18** “Käpapatrull. Vägev film” Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses. Pilet 6 €.

☉ **Kl 20** “Vigased Pruudid” Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses. Pilet 6 €.

☉ **Kl 19** Vana Baskini teatri etendus “Trompetipuu”. Lavastaja Eero Priit. Mängivad. Helgi Sallo, Jüri Vlassov, Ott Sepp, Inga Lunge, Riho Rosenberg. Piletid 21–23 € Piletimaailmas (rida 6), Piletilevis (read 3, 5, 7) ja kultuurikeskuses.

L, 14. oktoobril

☉ **Kl 10** Hiiumaa meistrivõistlused Spordikeskuses 64-ruudulises kabes meestele ja naistele. Info: Hiiumaa Kabeklubi, Raivo Rist, tel 5650 2575.

☉ **Kl 11–17** Wambolarahvaretk, staap Kõrgessaare sadamas. Kolme erineva trassiga rahvamatk: 25 km, 12 km, 6 km. Lisainfo: <https://www.facebook.com/WambolaRahvaretk/>.

☉ **Kl 19** Hiiumaa Kino: “Külakabaree” Sõrumuuseumis. Pilet 6 €.

P, 15. oktoobril

☉ **Kl 10** Hiiumaa meistrivõistlused Spordikeskuses 100-ruudulises kabes meestele ja naistele. Info: Hiiumaa Kabeklubi, Raivo Rist, tel 5650 2575.

K, 18. oktoobril

☉ **Kl 17.30** Käina huvikooli muusikaosakonna kontsert. Kõik on oodatud! Sissepääs prii!

R, 20. oktoobril

☉ **Kl 18** Raamatukogupäeva-

de raames toimub Ööraamatukogu-raamatukohvikehk kirjanduslik õhtu kohvi ja raamatutega. Maitseme raamatute näol eelrooga, pearooga ja magustoit. Etteregistreerimine telefonil 463 2142

P, 22. oktoobril

☉ **Kl 15** Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses Tallinna Kammerkoori kontsert “Ma lulan suust ja südamest”, dirigendid Heli Jürgenson ja Kärrolin Tuisk. Sissepääs prii!

T, 24. oktoobril

☉ **Kl 14** Raamatukogupäevade raames Paberikunsti töötuba lastele Kärkla Linnaraamatukogus. Meisterdame parkimiskella. Juhendab Kerli Varrik

R, 27. oktoobril

☉ **Kl 18** Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses “Trollid. Pundis koos”. Pilet 6 €.

☉ **Kl 20** Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses “Tähtsad ninad”. Pilet 6 €.

☉ **L, 21. oktoober – L, 28. oktoober** Hiiumaa Restoranide Nädal. Lisainfo: www.hiiumaa.ee/restoranide-nadal/

L, 28. oktoobril

☉ **Kl 18** Jazzliit ja KORK LIVE: Weekend Guitarr Trio 30 Šampanjabaaris ja restos Kork. Mart Soo – elektrikitarr, elektroonika, Tõnis Leemets – elektrikitarr, elektroonika, Robert Jürjendal (semiaakustiline kitarr, elektroonika). Pilet 12–15 €.

☉ **Kl 19** Hiiumaa Kino: “Vigased pruudid” Sõrumuuseumis. Pilet 6 €.

NÄITUSED

NELJA NURGA GALERI

☉ Avatud R–L 11–15 ja kokkuleppel.

Alates 6. oktoobrist **Ainikki Eiskopi (siidimaal, Hiiumaa) ja Tiina Kaljuste (keraamika, Harjumaa)** ühisloominguline näitus “Uidades rannas. Luusides metsas”. Näituse avamine reedel, 6. oktoobril kell 17.00. Näitus jääb avatuks 28. oktoobrini. Leidobjektidega võrreldatav installatsioon, kahe kunstniku koostöös sündinud näitus. Mõlema kunstniku vajadus on aegajalt uida rannas ja luusida

metsas, millest tuleneb näituse nimigi. Näitusel on väljas ühisloominguna sündinud 12 maalitud siidsalli ja 12 portselananumat. Info FB-s: Nelja Nurga Galerii

HIIUMAA MUUSEUMID PIKK MAJA

Avatud 1.10–30.04 E–R 10–17, L 10–15

☉ **Suur muusikateemaline näitus “Muusikast hiidlaste elus”**

☉ **Kunstinäitus “Mehed kolmest kümnendist. Miikmaa, Reeveer, Kirme”**

Avatud meene- ja raamatupood ning laste mängutuba.

KASSARI MUUSEUMIMAJA

Avatud 1.10–31.12 T–L 10–17

☉ **Hiiumaa ajalugu ja kultuuri tutvustav püsiekspositsioon “ELU SAAREL. TULI, VESI, ÕHK, MAA”**

☉ **“Kappide avahoidla”**

Avatud meene- ja laste mängutuba.

MIHKLI TALUMUUSEUM

Avatud ettetellimisel! 19. sajandi taluelu, hooned ja lood. Kü-

lastajaid tervitavad ka lambad ja kitsed. Avatud meene- ja laste mängutuba.

RUDOLF TOBIASE MAJAMUUSEUM

Avatud ettetellimisel! Suurde maailma jõudnud helilooja sünnikodu.

SÕRU MUUSEUM

Avatud ettetellimisel. Kontakt 5884 0790.

KÄRDLA KULTUURIKESKUS

E–R 10–18

☉ Alates 7. oktoobrist **Stanislav Antipovi näitus „Soome-ugri rahvaste eluhetked“**.

7. oktoobril kl 16 Udmurdi ansambli kontsert ja Stanislav Antipovi näituse „Soome-ugri rahvaste eluhetked“ avamine koos kultuuriprogrammiga. Soome-ugri rahvaste traditsioone tutvustab ersa-mokša kultuuriühingu Sjatko esindaja Natalia Abrosimova. Arutletakse selle üle, mis on keel, rahvuskultuur ja keelesugulus. Kuulda saab ersa-mokša folklooriansambli Kilejne.

Näitus tutvustab eesti, seto, komi, kihnu, mordva-ersa, ungari, mari, udmurdi, handi ja soome rahvarõivaid, muusikainstrumente, igapäevast elu ja traditsioonihoidjaid.

TUULETORN

EXPO

Näituseruumis Riina Rilllo näitus “Tasakaaluvõtmed” 28. oktoobrini.

Info: www.tuuletorn.ee

SUUREMÕISA LOSS

Avatud E–R 9–16. Lisainfo: www.suuremoisaloss.ee

HUVIRINGID

PÜHALEPA VABA AJAKESKUSE on oktoobris võimalik liituda järgmist huviringidega.

Üldfüüsiline treening noortele ja täiskasvanutele, juhendab Anneli Kotter

Keraamikaring täiskasvanutele, juhendab Ene Vannas

Keraamikaring lastele ja noortele, juhendab Kärt Suursaar
Täpsem info Pühalepa VAK Facebooki lehel või pyhalepavak@hiiumaa.ee

KÄRDLA KULTUURIKESKUSE

HUVIRINGID LASTELE
Keraamika, I–V klassile,

juhendaja Sulev Loopalu. E, T kl 15–15.45. Alustab 2. oktoobril Teabemaja kunstiklassis Uus tn 2 II korrusel. Osalustasu 5 € kuus.

Keraamika V–IX klassile, juhendaja Sulev Loopalu. E, T kl 16–16.45. Alustab 2. oktoobril Teabemaja kunstiklassis Uus tn 2 II korrusel. Osalustasu 5 € kuus.

Loomering I–III klassile, juhendaja Liina Sahtel. R kl 14–15.30. Alustab 22. septembril Kultuurikeskuse kunstiklassis. Osalustasu 5 € kuus.

Loomering IV–VI klassile, juhendaja Liina Sahtel. R kl 15.30–17. Alustab 22. septembril Kultuurikeskuse kunstiklassis. Osalusta-

su 5 € kuus.

Maaliring I–IV klassile, juhendaja Luisa Harjak. K kl 13.30–15.00. Alustab 4. oktoobril, 5 € kuus.

Maaliring V–XII klassile, juhendaja Luisa Harjak. K kl 15.30–17.00. Alustab 4. oktoobril, 5 € kuus.

Noorte rahvatantsurühm Naadred VIII–X klassile, juhendaja Jaanika Kuusk. E kl 16.15–17.45, N 16–17.30

suures saalis, tasuta.

Rahvatantsurühm Patsusti III–IV klassile, juhendaja Jaanika Kuusk. T kl 16–17.30

suures saalis, tasuta.

Kärkla puhkpilliorkester ootab oma ridadesse ka õpilasi. Juhendaja Toomas Paap.

P kl 14. Alustab oktoobris.

HUVIRINGID TÄISKASVANUTELE

Maaliring 1. grupp, juhendaja Valev Sein. E kl 17–20. Alustab 2. oktoobril Teabemaja kunstiklassis, Uus tn 2 II korrusel. Osalustasu 25 € kuus.

Maaliring 2. grupp, juhendaja Valev Sein. T kl 17–20. Alustab 3. oktoobril Teabemaja kunstiklassis, Uus tn 2 II korrusel. Osalustasu 25 € kuus.

Kohvitantad – väärivate tantsurühm, juhendaja Ille Savioja. T kl 13–14.30. Alustab 19. septembril suures saalis, tasuta.

Eakate võimlemine, juhendaja Lia Rosenberg. T kl 16.45–17.45. Alustab 3. oktoobril sammassaalis, tasuta.

Naisvõimlemine, juhendaja Helle-Mare Kömmus. T ja N kl 19–20 suures saalis. Osalustasu 2 € kord.

Taidelaid – segarahvatantsurühm, juhendaja Helle-Mare Kömmus. T ja N kl 20–21.30.

Alustab oktoobris suures saalis. Osalustasu 15 € kuu.

Kohvilähkrid – naisrahvatantsurühm, juhendaja Helle-Mare Kömmus. E kl 19.30–21.

Alustab oktoobris suures saalis. Osalustasu 10/15 €

kuu.

Kärkla puhkpilliorkester, juhendaja Toomas Paap. P kl 14. Alustab oktoobris. Osalustasu 10 € /kuu täiskasvanu, õpilased tasuta.

NB! Ringide loetelu ei ole lõplik. Ringis osaleja tuleb registreerida HUVIHARIDUSE REGISTRIS: <https://hiiu-maa.huviregister.ee>.

Lisainfo kodulehelt kultuur.hiiumaa.ee/huvitegevus, tel 5300 3234, e-post kultuur@hiiumaa.ee

SÕRUMUUSEUM

Maaliring, juhendaja Liia Lüdigi-Algvere. Nädalavahetustel. Info tel 5884 0790.

TEADE

Austatud Hiiumaa eakad!

8. novembril toimub teatrikülastus Haapsalusse etendust “Ettevaatust, õnn” vaatama. Palun pange end kirja 5. oktoobriks päevakeskustesse. Käinas registreerib osalejaid valla sotsiaaltöö spetsialist Heli Tuisk, tel 5346 0389.

Hiiumaa Pensionäride Ühenduse juhatus

Hiiumaa Teataja, Hiiumaa valla väljaanne
Toimetaja: Károlyn Kivistik, tel 5346 4683

Kujundus ja küljendus: MK Meedia OÜ
Trükikoda: Printall

Hiiumaa Teataja ilmub kuu viimasel reedel.
Info ja teated järgmise kuu lehte on oodatud
eelneva kuu 15. kuupäevaks info@hiiumaa.ee.